

JOTTA YKSIKÄÄN ILMOITUS EI JÄÄ KIR- JAAMATTA

Lähisuhdeväkivallan opetusmateriaali
Karoliina Hänninen

11/2019

Tiivistelmä

Tekijä	Tutkinto
Karoliina Hänninen	Poliisi (AMK)
Julkaisun nimi	Julkisuusaste
Jotta yksikään ilmoitus ei jää kirjaamatta Lähisuhdeväkivallan opetusmateriaali	Julkinen
Ohjaaja	Opinnäytetyön muoto
Yliopettaja Pekka Björk	Toiminnallinen opinnäytetyö
Tiivistelmä Lähisuhdeväkivalta on pinnalla oleva aihe niin mediassa, kuin myös poliisissa. Poliisissa lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa on edelleen haasteita ja osittain tämän takia rikosilmoituksia jää kirjaamatta tilanteissa, joissa ne tulisi kirjata. Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on kehittää Poliisiammattikorkeakoulun opiskelijoille lähisuhdeväkivallan opetusmateriaali. Tarkoituksena on, että opetusmateriaalin avulla opiskelijan ammatillinen osaaminen vahvistuu ja hän tunnistaa lähisuhdeväkivallan niin poliisin kenttätössä, kuin myös tutkinnassa. Opiskelija tulee ymmärtämään, mitä lähisuhdeväkivalta käsitteenä tarkoittaa, millaisia väkivallan muotoja on olemassa ja millaisen avun piiriin uhri ja tekijä voidaan ohjata. Opinnäytetyössä tarkastellaan lähisuhdeväkivallan teoriaa, lainsäädäntöä ja tilastoja. Lisäksi haastattelun avulla saadaan tietoa siitä, mitä poliisin tulisi työssään huomioida, kun lähisuhdeväkivaltaa. Teorian ja haastattelun perusteella on muodostettu opinnäytetyön loppuprodukti, eli opetusmateriaali. Opetusmateriaali on Power Point-muodossa ja se johdattelee rakenteeltaan opinnäytetyön sisällysluetteloa. Opetusmateriaali on testattu Poliisiammattikorkeakoulun opiskelijoista muodostuvalla testiryhmällä ja se soveltuu sekä luentomateriaaliksi, että itseopiskeluun.	
Sivumäärä	Tarkastuskuukausi ja -vuosi
34	11/2019
Avainsanat	
Lähisuhdeväkivalta, Poliisiammattikorkeakoulu, poliisi, opetusmateriaali	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	2
1.1 Johdatus tutkimukseen	2
1.2 Opinnäytetyön rakenne.....	3
2 LÄHISUHDEVÄKIVALLAN TEORIA	4
2.1 Lähisuhdeväkivallan määritelmä.....	4
2.2 Lähisuhdeväkivaltaa koskevat sopimukset ja lainsäädäntö.....	5
2.3 Lähisuhdeväkivallan muodot	8
2.4 Lähisuhdeväkivalta tilastoina	10
2.5 Väkivallan kierre	12
2.6 Esteet avun hakemiselle	14
2.7 Auttamispalvelut	16
2.7.1 Turvakodit ja Nettiturvakoti	16
2.7.2 Nollalinja ja Rikosuhripäivystys.....	17
2.7.3 SERI-keskus ja Tukikeskus Varjo	18
2.7.4 Naisten Linja ja Monika-Naiset Liitto ry.....	19
2.7.5 Miessakit ry Väkivaltaa kokeneet miehet ja Lyömätön Linja	19
2.7.6 Maria Akatemia	20
2.8 Poliisi ja lähisuhdeväkivalta	20
2.8.1 Poliisin huomioitavaksi kentällä.....	20
2.8.2 Poliisin huomioitavaksi tutkinnassa.....	21
2.8.3 Opiskelijoille pohdittavaksi	22
3 TUTKIMUSPROSESSI.....	23
3.1 Aiheen valinta ja opinnäytetyösuunnitelma	23
3.2 Työn tavoite ja tarkoitus.....	24
3.3 Lähtötilanteen SWOT-analyysi	24
3.4 Toiminnallinen opinnäytetyö ja tutkimusmenetelmän valinta	26
4 TUOTOS: OPETUSMATERIAALI	27
4.1 Opetusmateriaalin työstövaihe	27
4.2 Opetusmateriaalin muodostaminen ja rakenne.....	29
4.3 Opetusmateriaalin testaus ja palaute	29
5 POHDINTA	30
5.1 Tavoitteiden saavuttaminen.....	30
5.2 Työn haasteet ja luotettavuus	31
5.3 Käyttöönotto ja jatkosuunnitelma	32
LÄHTEET	34

LIITTEET

1 JOHDANTO

1.1 Johdatus tutkimukseen

Kesällä 2018 pääsin osallistumaan Poliisiammattikorkeakoululla järjestettyyn projektiin, jossa tuotettiin koulun opiskelijoiden toimesta lyhyitä lähisuhdeväkivaltaan liittyviä opetusvideoita. Opetusvideot olivat osa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä poliisin ammattilaisten osaamisen ja tietoisuuden lisäämiseen suunniteltua verkkokoulutusta. Rahoitus lähisuhdeväkivallan verkkokoulutus -projektille tuli Euroopan komission Rights, Equality and Citizenship (REC) ohjelmasta ja projektin koordinaattorina toimi Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Projektin aikana perehdyin lähisuhdeväkivallan teoriaan. Projektin edetessä hämmennyin siitä, kuinka laajasta ja monimuotoisesta kokonaisuudesta lähisuhdeväkivallassa on kysymys. Ihmettelin myös, miten vähän aiheesta on käsitelty opiskelun aikana. Mielestäni aihe on tärkeä ja se on viime aikoina esiintynyt myös paljon mediassa.

Tutustuessani lähisuhdeväkivaltaa käsittelevään materiaaliin, Monica Fagerlundin (2016) tutkimuksen siitä, kuinka poliisi on puuttunut lähisuhdeväkivaltaan ja kirjannut rikosilmoituksia perheväkivaltatehtävissä. Tutkimuksen lopputuloksena selvisi muun muassa, että rikosilmoituksia oli jäänyt kirjaamatta. Syitä oli esimerkiksi se, että lähisuhteessa tapahtuneita lieviä pahoinpitelyitä pidettiin asianomistajarikoksina. (Fagerlund 2016, 75-76.) Lievä pahoinpitely muutettiin vuonna 2011 virallisen syytteen alaiseksi rikokseksi, jos se tapahtuu lähisuhteessa. Koska uhri ei useinkaan halua viedä asiaa eteenpäin, vuonna 2009 lähes 7000 poliisin tietoon tullutta lievää pahoinpitelyä jäi vaille rangaistusta. Lakimuutoksen tarkoituksena on ollut huomioda se, että läheisten ihmisten välinen lievä väkivalta voi usein olla osa pitkäkestoista ihmissuhdetta. Väkivaltaan liittyy hyvin usein väkivallan tekijän puolelta kontrollointia ja alistamista. Lähisuhteessa väkivalta voi muodostaa jatkuvaa uhkaa, joka vaikuttaa niin uhrin, kuin myös koko perheen elämään. Lähisuhdeväkivallalle tyypillistä on se, että se tapahtuu useimmiten kotona, vaikka kodin tulisi olla ihmiselle turvallinen ja suojaisa paikka. Lisäksi väkivalta on usein toistuvaa, koska käyttäytymismallit on omaksuttu vahvasti. Väkivalta ja sen uhka vaikuttavat koko perheen hyvinvointiin ja terveyteen. Lisäksi lähisuhdeväkivallasta aiheutuu yhteiskunnalle huomattavia kuluja. Esimerkiksi vain naisiin kohdistuvasta väkivallasta aiheutuu eri arvioiden mukaan yhteiskunnalle vuosittain noin 65-90 miljoonan euron kustannukset. (HE 78/2010.)

Fagerlundin tutkimuksessa todettiin, että poliisilla on viranomaisena ainutlaatuinen mahdollisuus arvioida myös muun avun, kuten sosiaalihuollon tarvetta kotihälytystehtävissä ja ohjata ihmisiä palveluiden piiriin, vaikka rikosilmoitusta ei tapahtumapaikalta kirjattaisikaan. Kun rikosilmoitusten kirjaamista tarkasteltiin uhrin sukupuolen mukaan, todettiin, että koulutusta ja tietoisuutta tulee lisätä, jotta sukupuoliin liittyvistä ennakko-oletuksista päästäisiin eroon. (Fagerlund 2016, 75-76.) Tutustuttuani tutkimukseen ajattelin, että lähisuhdeväkivaltaa tulisi ehdottomasti käsitellä poliisin ammattitutkinnossa laajemmin, koska poliisi joutuu työssään usein kohtaamaan lähisuhdeväkivallan ilmiöitä.

Tehdessäni opinnäytetyösuunnitelmaa ja keskustellessani opettajien kanssa aiheesta, esille nousi, että apulaisoikeuskansleri on kiinnittänyt huhtikuussa 2019 vakavaa huomiota poliisin velvollisuuteen kirjata rikosilmoitus pahoinpitelytapauksissa. Huomiota kiinnitettiin poliisin velvollisuuteen huolehtia siitä, että asianomistaja saa tarpeeksi tietoa rikoksen uhrille suunnatuista tukipalveluista. Apulaisoikeuskansleri totesi myös, että viranomaisten vastuu varhaisen vaiheen puuttumisessa parisuhdeväkivaltaan korostuu uhridirektiivissä, esitutkintalaissa ja Istanbulin sopimuksessa. Apulaisoikeuskansleri lähetti päätöksen tiedoksi sisäministeriöön, Poliisihallitukseen ja Poliisiammattikorkeakouluun, jotta asia otettaisiin huomioon suunniteltaessa poliisien koulutusta. (OKV/1325/1/2018). Tutustuttuani apulaisoikeuskanslerin ratkaisuun, vahvistui päätökseni, että haluan tehdä lähisuhdeväkivallan opetusmateriaalin Poliisiammattikorkeakoulun opiskelijoille. Myös opettajat pitivät asiaa tärkeänä ja kannustivat materiaalin tuotantoon.

1.2 Opinnäytetyön rakenne

Tässä luvussa esitellään opinnäytetyön taustaa ja rakenne. Luvussa 2 käydään läpi lähisuhdeväkivaltaan liittyvää teoriaa. Luvussa tarkastellaan lähisuhdeväkivallan määritelmää, väkivallan erilaisia muotoja ja lähisuhdeväkivallan tilastoja. Luvusta löytyy myös aiheeseen liittyvät oleelliset kansainväliset sopimukset ja lainsäädäntö. Luvussa kerrotaan myös väkivallan kierteestä ja siitä, mikä estää väkivaltaisesta suhteesta lähtemisen. Näiden lisäksi käydään läpi auttamispalvelut. Luvussa on esitelty niin rikoksen uhrille, kuin myös tekijälle suunnattuja oleellisia palveluita. Viimeisenä luvussa tutustutaan haastattelun pohjalta saatuun tietoon siitä, mitä poliisin niin kentällä, kuin myös tutkinnassa tulisi huomioida kohdatessaan lähisuhdeväkivaltaa.

Luvussa 3 esitellään tutkimusprosessi. Siinä avataan tarkemmin aiheen valinta, työn tavoite ja tarkoitus. Luvussa on avattu opinnäytetyön lähtötilanne SWOT-analyysin avulla sekä kuvailtu toiminnallista opinnäytetyötä ja tutkimusmenetelmän valintaa.

Luvussa 4 käydään läpi tuotos, eli opetusmateriaali alusta loppuun. Luvussa pohditaan, miten työn tavoite on saavutettu, miten siihen on päästy ja mitä on onnistuttu kehittämään. Luvussa 5 arvioidaan kriittisesti opinnäytetyön mahdollisia puutteita, toimenpidesuosituksia ja jatkotutkimusaiheita.

2 LÄHISUHDEVÄKIVALLAN TEORIA

Tässä luvussa käydään läpi lähisuhdeväkivallan teoria. Luvussa avataan lähisuhdeväkivallan määritelmä ja väkivallan erilaiset muodot. Lisäksi tarkastellaan tilastoja, rikoslakia, väkivallan kierrettä ja syitä sille, miksi väkivaltaisesta suhteesta ei lähdetä. Lopussa on avattu haastattelun pohjalta saatua tietoa siitä, mitä poliisin tulisi huomioda niin tutkinnassa, kuin myös kentällä kohdatessaan lähisuhdeväkivaltaa.

2.1 Lähisuhdeväkivallan määritelmä

Suomessa läheisten ihmisten toisilleen tekemästä väkivallasta käytetään usein termiä lähisuhdeväkivalta tai perheväkivalta. Lähisuhdeväkivallalla tarkoitetaan väkivaltaa, jossa tekijänä voi olla entinen tai nykyinen avio- tai avokumppani tai seurustelukumppani. Tämän lisäksi tekijänä voi olla myös vanhempi, lapsi tai sisarus. Lähisuhdeväkivaltaa on myös vallan väärinkäyttäminen lähisuhteessa, tai uhka siitä. (Karhuvaara ym. 2013, 16.)

Ikääntyneisiin ihmisiin kohdistuva väkivalta ja esimerkiksi vammaisten ihmisten kohtaama väkivalta, voi lukeutua lähisuhdeväkivallan piiriin. Ikääntyneiden kohdalla tekijä voi olla vanhuksen kanssa luottamuksellisessa suhteessa oleva henkilö, joka tekee tai jättää tekemättä jotain, mikä voi vaarantaa ikääntyneen ihmisen terveyden, hyvinvoinnin tai turvallisuuden. Samankaltainen tilanne voi olla vammaisten kohdalla, joiden arkipäiväinen selviytyminen on riippuvainen toisesta henkilöstä. (Lähisuhdeväkivalta 2017.)

Lähisuhdeväkivaltaan lukeutuu siis myös parisuhde- ja perheväkivalta, joihin sisältyy naisen paisuhteissa kokema väkivalta. (Karhuvaara ym. 2013, 16.) Naisiin kohdistuvaa

parisuhdeväkivaltaa käsitellään tarkemmin seuraavassa luvussa, mutta sitä ennen on tärkeää ymmärtää lähisuhdeväkivallan monimuotoisuus.

2.2 Lähisuhdeväkivaltaa koskevat sopimukset ja lainsäädäntö

Istanbulin sopimus on Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi. Sopimus hyväksyttiin vuonna 2011 ja se astui kansainvälisesti voimaan vuonna 2014. Suomessa asetus astui voimaan 1.8.2015. Sopimus sisältää erilaisia velvoitteita, joilla suojellaan väkivallan uhreja ja yritetään saattaa väkivallan tekijä rikosoikeudelliseen vastuuseen.

Vahvistamalla sopimuksen, mukana olevat maat sitoutuvat erilasiin toimenpiteisiin. Sopimusmaiden tulee ottaa käyttöön 24/7 palveleva auttava puhelin, josta saa maksutta ja luottamuksellisesti neuvoa perheenjäseniin ja naisiin kohdistuvasta väkivallasta. Velvoitteena on myös järjestää riittävä määrä turvakoteja, jotka ovat helposti saavutettavissa. Lisäksi sopimus velvoittaa järjestämään tukikeskuksen raiskatuille tai seksuaalista väkivaltaa kokeneille. Samasta paikasta tulee saada laaja-alaiset palvelut, eli oikeustieteelliset tutkimukset, terapiaa, neuvontaa ja traumatukea. Suomessa tämä toteutettiin ensimmäisenä vuonna 2017, jolloin Helsinkiin perustettiin Seri-tukikeskus seksuaaliväkivallan uhreille. Suomen lainsäädäntö määrittelee tällä hetkellä raiskauksen ruumiillisen väkivallan kautta. Sopimus kuitenkin velvoittaa, että tunnusmerkkinä seksuaalirikoksissa tulisi olla suostumuksen puute. (Valtiosopimus 53/2015.)

Lähisuhdeväkivallan osalta oleelliset lainkohdat löytyvät rikoslain (19.12.1889/39) 21. luvusta. Siellä tarkasteltavaksi tulee erityisesti pahoinpitelyrikokset. Pahoinpitelyrikosten lisäksi kysymykseen voi tulla myös muita lainkohtia, kuten rikoslain 20. luvun seksuaalirikokset, 24. luvun yksityisyyden, rauhan ja kunnianloukkaamiset, sekä esimerkiksi jotkin 25. luvun vapautteen kohdistuvista rikoksista. Alla on esitelty yleisimmät, eli rikoslain 21. luvun pahoinpitelyrikokset.

5 § (21.4.1995/578)

Pahoinpitely

Joka tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa taikka tällaista väkivaltaa tekemättä vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen

tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan, on tuomittava pahoinpitelystä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

6 § (13.7.2001/654)

Törkeä pahoinpitely

Jos pahoinpitelyssä

1) aiheutetaan toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila,

2) rikos tehdään erityisen raa'alla tai julmalla tavalla tai

3) käytetään ampuma- tai teräasetta taikka muuta niihin rinnastettavaa hengenvaarallista välinettä ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksenteijä on tuomittava törkeästä pahoinpitelystä vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

7 § (21.4.1995/578)

Lievä pahoinpitely

Jos pahoinpitely, huomioon ottaen väkivallan, ruumiillisen koskemattomuuden loukkauksen tai terveyden vahingoittamisen vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksenteijä on tuomittava lievästä pahoinpitelystä sakkoon.

16 § (13.5.2011/441)

Syyteoikeus

Syyttäjä saa nostaa syytteen lievästä pahoinpitelystä vain, jos asianomistaja ilmoittaa rikoksen syytteeseen pantavaksi taikka teko on kohdistunut:

1) kahdeksaatoista vuotta nuorempaan henkilöön;

2) tekijän aviopuolisoon tai entiseen aviopuolisoon, sisarukseen tai sukulaiseen suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa taikka henkilöön, joka asuu tai on asunut tekijän kanssa yhteistaloudessa tai on tai on ollut muuten näihin rinnastettavan henkilökohtaisen suhteen takia hänelle läheinen; taikka

3) henkilöön hänen työtehtäviensä vuoksi eikä rikoksenteijä kuulu työpaikan henkilöstöön.

Syyttäjä saa nostaa syytteen vammantuottamuksesta vain, jos asianomistaja ilmoittaa rikoksen syytteeseen pantavaksi.

Oleellista lainkohdissa on huomata syyteoikeus lievän pahoinpitelyn osalta. Vuonna 2011 voimaan astuneessa lakimuutoksessa lievät pahoinpitelyt muuttuivat virallisen syytteen alaisiksi rikoksiksi, kun ne ennen olivat asianomistajarikoksia. Lakimuutoksessa painotettiin sitä, että lähisuhteissa tapahtuneisiin pahoinpitelyihin liittyy usein alistussuhde ja painostusta, joka voi sumentaa uhrin harkintakyvyn ilmoittaa tapahtuneesta rikoksesta. Valtasuhteet voivat myös luoda tilanteen, jossa uhri luopuu painostuksen ja pelon vuoksi rangaistusvaatimuksesta ja esitutkinta jää suorittamatta. (HE 78/2010 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rikoslain 21 luvun 16 §:n muuttamisesta.)

Lähisuhdeväkivaltatilanteissa poliisin puuttumisvelvollisuus voi tulla myös sosiaalihoitolain (1301/2014) 35 §:n kautta. Pykälä velvoittaa muiden tahojen ohessa myös poliisia, jos poliisi on:

saanut tietää henkilöstä, jonka sosiaalihuollon tarve on ilmeinen, hänen on ohjattava henkilö hakemaan sosiaalipalveluja tai henkilön antaessa suostumuksensa otettava yhteyttä kunnallisesta sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen, jotta tuen tarve arvioitaisiin.

Jos suostumusta ei voida saada ja henkilö on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan, tai lapsen etu sitä välttämättä vaatii, 1 momentissa tarkoitettujen henkilöiden on tehtävä ilmoitus sosiaalihuollon tarpeesta salassapitosäännösten estämättä viipymättä.

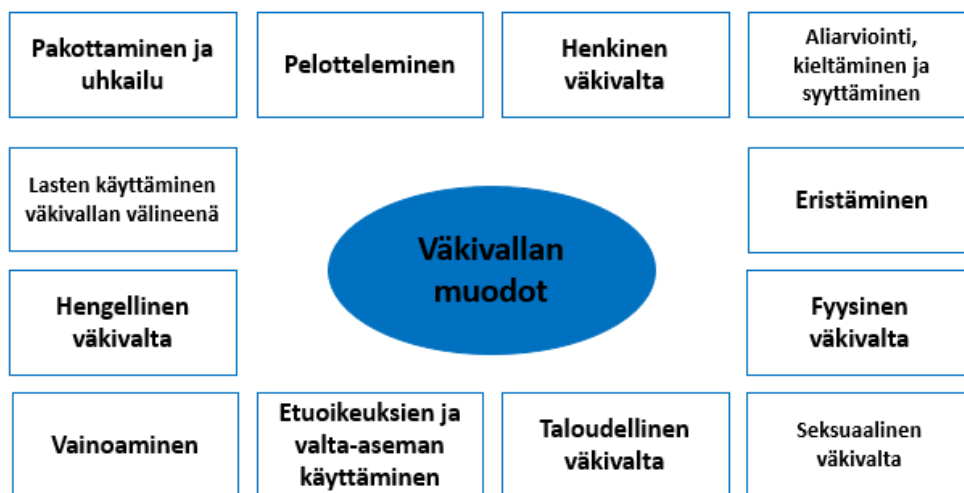
Yllämainittujen lisäksi poliisin tulee huomioida lähisuhdeväkivaltatilanteissa myös Lastensuojelulaki. Lastensuojelulain (417/2007) 25 § (12.2.2010/88) mukaan poliisit:

ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä.

2.3 Lähisuhdeväkivallan muodot

Lähisuhdeväkivallan tunnistamiseksi on tärkeää ymmärtää väkivallan eri muodot. Ulkopuolisen on usein helpompi tunnistaa ja havaita fyysinen väkivalta, kun taas psykologinen ja henkinen väkivalta jää helpommin huomiotta. Henkistä ja psykologista vallankäyttöä usein myös vähätellään ja se voidaan nähdä enemmänkin huonosti toimivana suhteena. (Karhuvaara ym. 2013, 16.) Lähisuhdeväkivalta alkaa harvoin fyysisellä väkivallalla, kuten pahoinpitelyllä. Lähes poikkeuksetta fyysiseen väkivaltaan liittyy muita väkivallan muotoja, suurimpana henkinen väkivalta. (Hannus ym. 2011, 43-44.)

On tyypillistä, että lähisuhdeväkivaltaan nivoutuu useampia väkivallan muotoja, jotka on esitelty alla olevassa kuviossa 1. Henkinen väkivalta alkaa yleensä vähitellen ja etenee vaiheittain. Se voi olla nimittelyä, vähättelyä, nöyryyttämistä, pelottelua tai alistamista. Myös rajoittaminen esimerkiksi ystävien tai perheen näkemisellä on henkistä väkivaltaa. (Karhuvaara ym. 2013, 18.) Rajoittamisen seurauksena uhri usein etäännyy omasta sosiaalisesta verkostostaan ja läheiset ihmissuhteet katoavat kokonaan. Itsemurhalla tai laajennetulla itsemurhalla uhkaaminen on myös henkisen väkivallan muoto. Se voi tapahtua suhteen aikana, tai sillä voidaan uhata, jos uhri yrittää päättää suhteen. Pahimmillaan voidaan uhkailussa käyttää myös lasten henkeä, jolloin irrottautuminen suhteesta tuntuu uhrista mahdottomalta. (Hannus ym. 2011, 47-48.) Sanallinen väkivalta voidaan luokitella aktiiviseen tai passiiviseen. Aktiivinen on uhkailua, kiroilua ja nimittelyä, kun taas passiivinen on puhumattomuutta, mökötyä ja paikalta poistumista. Henkinen väkivalta on itsessään vallankäyttöä ja sitä voi esiintyä ilman fyysistä väkivaltaa. (Karhuvaara ym. 2013, 18.) Henkiselle väkivallalle on tyypillistä, että väkivallan jatkuessa uhri alkaa vaiheittain tuntea itsensä epäonnistuneeksi, huonoksi ja jopa hulluksi. Uhrin itsetunto murenee ja hän alkaa etsiä tilanteeseen syytä itsestään. Henkisen väkivallan uhrille on tyypillistä, että hän ei enää tunnista itseään ja hänen mielenterveytensä järkkyy. (Hannus ym. 2011, 46.)

Kuvio 1: Lähisuhdeväkivallan monet muodot

Fyysiseen väkivaltaan lukeutuu repiminen, töniminen, lyöminen, potkiminen, kuristaminen, kiinni pitäminen, liikkumisen rajoittaminen ja monia muita muotoja. Se tapahtuu usein yksityistiloissa, eikä julkisilla paikoilla. Väkivalta kohdistetaan useimmiten ruumiinosiin, jotka eivät tule helposti nähtyiksi. Usein tekijä vetoaa tapahtuman jälkeen stressiin, alkoholiin tai syyttää tapahtuneesta uhria. Näin uhri tuntee ansainneensa väkivallanteon, jolloin syyllisyys lisääntyy ja kasvaa. Seksuaalinen väkivalta on myös fyysistä väkivaltaa. Se voi olla painostamista tai pakottamista seksuaalisiin tekoihin. Seksuaalisiin tekoihin voidaan myös suostua, jotta välttyttäisiin pahemmilta konflikteilta. Joskus seksuaalinen väkivalta toteutetaan harkitusti lasten nähden. (Karhuvaara ym. 2013, 18-19.) Seksuaalinen väkivalta liittyy usein parisuhteessa muihin fyysisen väkivallan muotoihin. Pahoinpitely voi päättyä raiskaukseen, tai seksiin voidaan painostaa tai pakottaa pahoinpitelyn päätteeksi. Seksiä voidaan vaatia myös sovinnon eleenä. (Hannus ym. 2011, 49.)

Lähisuhdeväkivallassa saattaa henkisen ja fyysisen väkivallan lisäksi esiintyä taloudellista väkivaltaa, hengellistä väkivaltaa, kunniaväkivaltaa ja vainoamista. Taloudellisessa väkivallassa toinen voi pitää talousasiat vain itsellään, seurata toisen menoja ja antaa toiselle niin sanottua ”viikkorahaa”. Taloudellinen väkivalta voi olla myös kiristämistä ja toisen rahojen käyttöä omiin tarkoituksiin. Tällöin toinen on taloudellisesti riippuvainen toisesta. (Karhuvaara ym. 2013, 20.) Taloudelliseen väkivaltaan luetaan myös tilanteet, joissa toisen työssäkäynti estetään ja toinen yritetään eristää työyhteisöstä. Tämä voi tapahtua esimerkiksi siten, että uhrin työpaikalla käydään riehumassa, tai hänen palatessaan töistä järjestetään mustasukkaisia raivokohtauksia. (Hannus ym. 2011, 50.)

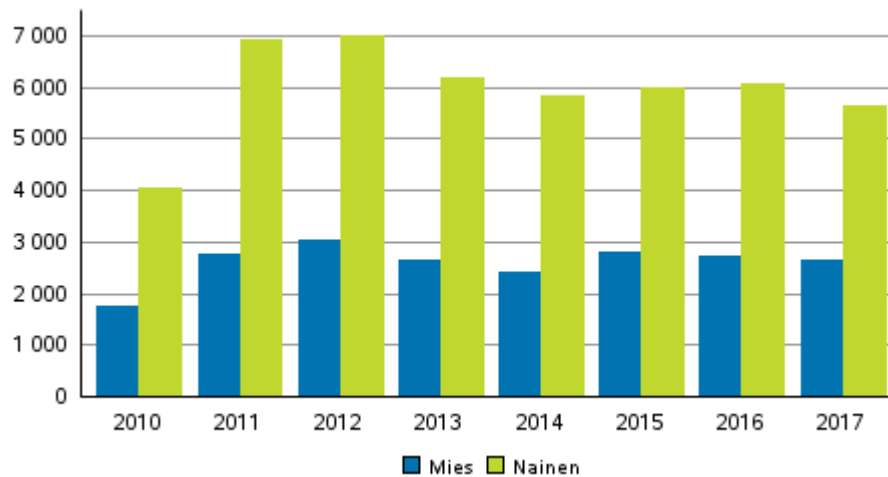
Hengellisessä väkivallassa on uskonnollinen ulottuvuus. Sen muotoja voivat olla esimerkiksi pelottelu ja käännättäminen, tai toinen voidaan pakottaa tiettyyn elämäntavaksi. (Karhuvaara ym. 2013, 19.) Hengellisessä väkivallassa uskonnosta etsitään myös oikeutusta tietynlaiselle käyttäytymiselle. Uhkailu sillä, että uhri suljetaan ulos uskonnollisesta yhteisöstä, voi olla keino varmistaa, ettei uhri puhu muille kokemastaan väkivallasta. (Hannus ym. 2011, 48-49.) Kunniaväkivalta liittyy uskontoon. Sen taustalla on usein ajatus perheen ja yhteisön häpäisemisestä. Väkivallalla yritetään saada uhri käyttäytymään ”sääntöjen” mukaan. Kunniaväkivalta on ollut Suomessa suhteellisen harvinaista, mutta lähiaikoina siitäkin on alettu puhua enemmän ja se tiedostetaan paremmin. (Karhuvaara ym. 2013, 19.)

Vainoaminen liittyy usein tilanteeseen, jossa uhri on lähtenyt väkivaltaisesta suhteesta. Se voi ilmetä tarkkailuna, seuraamisena ja yhteydenottoina, jotka herättävät vainottavassa pelkoa ja ahdistusta. Näissä tilanteissa viranomaisyhteistyö on erittäin tärkeää, jotta varmistetaan kaikkien osapuolten turvallisuus. (Karhuvaara ym. 2013, 20.)

Väkivalta voi kohdistua suoraan lapsiin tai lapset voivat altistua väkivallalle välillisesti, kuten tilanteissa, joissa vanhemmat käyttävät lapsia väkivallan tai koston välineenä suhteessa toiseen vanhempaan. Toinen vanhempi voi esimerkiksi uhkailla lastensuojeluilmoituksella tai lasten huoltajuuden menettämisellä. Parisuhteen päättymisen jälkeen vanhemmat voivat kiusata toisiaan peruuttamalla tapaamisia, olla palauttamatta lasta tai palauttaa lapsi tahallaan myöhässä. Näissä tapauksissa voi täytyä rikoksen tunnusmerkistöt. Vieraannuttamisessa lasta manipuloidaan kääntymään toista vanhempaa vastaan. Näin voidaan kontrolloida toisen elämää myös eron jälkeen. (Karhuvaara ym. 2013, 20.)

2.4 Lähisuhdeväkivalta tilastoina

Lähisuhdeväkivaltaa ilmiönä Suomessa on helpompi lähteä tarkastelemaan tilastojen kautta. Kuten alla olevasta taulukosta 1 voi huomata, tilastokeskukseen tietojen mukaan vuonna 2017 viranomaisten tietoon tulleiden perhe- ja lähisuhdeväkivaltarikosten uhrien määrä oli 8300. Tämä luku on 5,4 prosenttia pienempi kuin edellisenä vuonna. 68,1 prosenttia uhreista oli naisia ja epäillyistä 77,8 prosenttia miehiä. Avio- ja avopuolisoiden tekemää väkivaltaa perhe- ja lähisuhdeväkivallasta oli 37,1 prosenttia. (Suomen virallinen tilasto (SVT): Rikos- ja pakkokeinotilasto2017.)

Taulukko 1: Perhe- ja lähisuhdeväkivalta uhrin sukupuolen mukaan vuosina 2010–2017. (Perhe- Ja Lähisuhdeväkivalta 2017.)

Tarkasteltaessa tilastoja pidemmältä ajalta, voidaan huomata, että vuosina 2011 ja 2012 tilastoissa näkyy selkeä piikki uhrien määrässä. Tällöin tapauksia on ollut vuositasona noin 10 000. Näiden vuosien jälkeen määrät ovat pysyneet noin 8000 paikkeilla. Tätä piikkiä voisi selittää vuonna 2011 voimaan tullut laki, jonka mukaan jo lievä pahoinpitely on virallisen syytteen alainen rikos, jos kyseessä on lähisuhde. (Suomen virallinen tilasto (SVT): Rikos- ja pakkokeinotilasto2017.)

Vuonna 2017 perhe- ja lähisuhdeväkivallasta avio- ja avopuolisoiden tekemää oli 37,1 prosenttia. Luku on 3,5 prosenttia pienempi kuin edeltävänä vuonna. Perhe- ja lähisuhdeväkivallasta viidennes oli entisten avio- tai avopuolisoiden välistä. Tämä osuus on ollut pienessä kasvussa viimeiset vuodet. Entisten, että nykyisten avio- ja avopuolisoiden välisessä väkivallassa nainen oli uhrina hiukan yli 80 prosentissa tapauksista. Vuonna 2017 tuli ilmi 4800 tapausta, jotka olivat avio- ja avopuolisoiden tai entisten avio- ja avopuolisoiden välisiä. Alla olevasta taulukosta 2 voi tarkastella perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhreja vuosilta 2010–2017. (Suomen virallinen tilasto (SVT): Rikos- ja pakkokeinotilasto2017.)

Uhrin ja epäillyn suhde/vuosi	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Yhteensä	5 768	9 660	10 053	8 802	8 245	8 794	8 757	8 281
Epäilty uhrin vanhempi	1 393	1 876	2 311	1 862	1 799	2 315	2 274	2 212
Sisarukset	288	574	572	586	486	505	507	498
Lapsi kohdistanut vanhempansa	289	510	505	469	487	470	502	484
Puolisoiden välinen yhteensä	2 469	4 444	4 424	3 805	3 572	3 581	3 554	3 069
...Aviopuoliso	1 548	2 780	2 765	2 387	2 196	2 105	2 219	1 983
...Avopuoliso	921	1 664	1 659	1 418	1 376	1 476	1 335	1 086
Entinen aviopuoliso	530	970	920	873	830	760	843	859
Entinen avopuoliso	606	979	1 014	948	885	915	840	850
Muu samassa taloudessa asuva	193	307	307	259	186	248	237	309

Taulukko 2: Perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhrit 2010–2017 (Perhe- Ja Lähisuhdeväkivalta 2017.)

Henkirikosten yrityksistä ja törkeistä pahoinpitelyistä noin puolet kohdistui miehiin. Tapauksissa, joissa mies oli uhrina, oli epäillyistä puolet miehiä. Naisiin kohdistuvissa törkeissä pahoinpitelyissä ja henkirikosten yrityksissä oli epäiltynä mies vajaassa 90 prosentissa. Vuonna 2017 henkirikoksen yrityksiä ja törkeitä pahoinpitelyitä oli 253, joista 135 kohdistui miehiin. (Suomen virallinen tilasto (SVT): Rikos- ja pakkokeinotilasto2017.)

Perhe- ja lähisuhdeväkivalta on usein toistuvaa ja siitä kertovat myös tilastot. Vuosien 2009–2017 aikana perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhreiksi joutuneista 6 200 oli henkilöitä, jotka ovat joutuneet uhreiksi kahtena eri vuonna. Vastaavasti kolmena eri vuonna perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa kokeneita oli 1400 henkilöä. Vuonna 2017 uhreja oli noin 8300 ja heistä 1240 henkilöä oli kokenut perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa useamman kerran samana vuonna. (Suomen virallinen tilasto (SVT): Rikos- ja pakkokeinotilasto2017.)

2.5 Väkivallan kierre

Parisuhdeväkivallassa toistuu tyypillisesti kierre, jota on havainnollistettu alla olevassa kuviossa 2. Ensimmäinen vaihe on jännityksen kasvaminen, jolloin usein riidellään, on erimielisyyksiä ja välit kiristyvät. Jännitys kasvaa entisestään, kun erimielisyyksiä ei käsitellä. (Väkivallan monet muodot 2019.)

Jännityksen kasvua seuraa itse väkivaltatilanne, eli niin sanottu ”räjähdys”. Väkivaltatilanne on usein esimerkiksi fyysinen pahoinpitely. Tilanteen laukaisee normaalisti jokin mitätön ja toisarvoinen asia. Tilanteeseen voi liittyä myös päihteiden käyttö, jolla väkivallantekijä kokee saavansa hyväksyttävän selityksen väkivaltaiselle käytökselle. (Väkivallan monet muodot 2019.)

Räjähdystä seuraa lähes aina rauhallinen vaihe, jolloin väkivallan tekoa pyydetään anteeksi ja annetaan anteeksi. Tässä vaiheessa väkivallantekijä osoittaa katumustaan, on pahoillaan ja pyrkii hyvittelemään tekoaan. Uhri kokee tilanteessa usein häpeää ja ahdistusta, jotka saavat hänet uskomaan tai ainakin toivomaan, että väkivallantekijä lopettaa väkivaltaisen käyttäytymisen. Lopulta uhri usein antaa väkivallantekijälle anteeksi, koska molemmat haluavat jatkaa elämää rauhallisesti. (Väkivallan monet muodot 2019.)

Anteeksipyyttämistä ja -antoa seuraa rauhallinen vaihe, jota voidaan kutsua ”kuherruskuukaudeksi”. Väkivallalla on kuitenkin tapana uusiutua ja myös raaistua. Ajan myötä väkivallankierre voi vääristää koko perheen suhdetta väkivaltaan, jota vähätellään tai pidetään jopa oikeutettuna. Tässä kiertessä väkivaltaa kokeneen on enää vaikea tunnistaa väkivaltaa, varsinkin silloin, jos fyysistä väkivaltaa ei tilanteissa esiinny. (Väkivallan monet muodot 2019.)

Kuvio 2: Väkivallan kierre (Väkivallan monet muodot 2019.)

2.6 Esteet avun hakemiselle

On tavallista, että ulkopuoliset ihmettelevät, miksi ihminen ei vain lähde väkivaltaisesta suhteesta ja hae itselleen apua. Avun hakemiselle löytyy kuitenkin useita esteitä, jotka myös viranomaisten tulisi ymmärtää, jotta välttyttäisiin uhrien syylistämiseltä. Esteet avun hakemiselle voidaan jakaa ulkoisiin ja sisäisiin esteisiin. Ulkoisilla esteillä tarkoitetaan esimerkiksi ihmissuhteisiin ja yhteiskuntaan liittyviä esteitä. Sisäisillä esteillä taas tarkoitetaan uhrin itseensä liittyviä esteitä. Näitä ovat esimerkiksi asenteet, tunteet ja toiveet. Väkivallan vaikutus uhrin itsetuntoon on niin suuri, että jo pelkästään häpeä ja itsesyytökset voivat olla esteenä avun hakemiselle. Myös rakkaus tekijää kohtaan synnyttää ristiriitaisia tunteita. Uhri haluaa ymmärtää tekijää ja varjella suhdetta väkivallasta huolimatta. Pelko siitä, että väkivallasta kertominen uhkaa suhdetta, on suuri. Koska väkivaltilanteen jälkeen on tyypillistä se, että väkivallantekoa seuraa anteeksipyynnöt ja lupaukset väkivallan loppumisesta säilyy myös uhrin rakkauden tunne tekijää kohtaan. Toive siitä, että tilanne voi vielä parantua ja tekijä muuttaa käytöstään, motivoi uhria jatkamaan arkea niin kuin ennen. (Niemi ym. 2017, 93.)

Avun hakemisen esteenä voi olla uhrin huoli omasta turvallisuudesta, jos väkivallan tekijä saa tietää uhrin hakeneen apua. Erilaiset pelot, kuten yksinäisyys eron jälkeen, voi myös olla kynnyskysymys avun hakemiselle. Koettua väkivaltaa voidaan vähätellä, mikäli fyysisen väkivallan seurauksena ei jää selviä jälkiä. Joissakin tapauksissa väkivaltaa voidaan pitää osana normaalia perhe-elämää tai parisuhteen pysyvyyttä arvostetaan niin suuresti, että sitä ei haluta rikkoa. (Niemi ym. 2017, 93-94.)

Ulkoiset esteet avun hakemiselle linkittyvät ihmissuhteisiin ja sosiokulttuurisiin tekijöihin. Ihmissuhteista vahvimpana nousee suhde väkivallantekijään. Tyypillistä on, että väkivallantekijä kieltää uhrin kertomasta väkivallasta muille ja uhkailee uhrin ja hänen läheisiään. Tällöin uhrin pelko siitä, että hänelle tai hänen läheisilleen tapahtuu jotain voi nousta avun hakemisen esteeksi. Usein uhrilla on myös huoli siitä, mitä väkivallantekijälle tapahtuu, jos väkivallasta kerrotaan ulkopuolisille. Pelkona voi olla myös se, että väkivallan tekijä tekee itselleen jotakin, jos itsemurhalla on uhkailtu myös aikaisemmin. (Niemi ym. 2017, 94.)

Kielteiset kokemukset aiemmista viranomaisten kohtaamisista, voivat estää avun hakemista. Uhrit ovat kertoneet, että esimerkiksi poliisi on syylistänyt heitä tai vähätellyt tapahtunutta.

Tilanne, jossa ammattilaiset eivät ole puuttuneet väkivaltaan, on antanut uhrille viestin, ettei hänen myöhemminkään kannata hakeutua avun piiriin. Tästä esimerkkinä on Antti Tuiskun haastattelu, jossa hän kertoo, kuinka oli joutunut kumppaninsa väkivallan kohteeksi. Tuisku kertoo rohkaistuneensa pitkän harkinnan jälkeen tekemään asiasta rikosilmoituksen poliisille, mutta oli hylännyt ajatuksen poliisin kommenttien takia. Poliisi oli kehottanut harkitsemaan ilmoituksen tekemistä, sillä silloin asiasta tulisi julkinen. (Reinboth 2018. Helsingin Sanomat 27.8.2018.) Uhreilla voi olla myös kokemus, että esimerkiksi terveydenhuollon ammattilainen on huomannut väkivallan merkit, mutta kukaan ei ole ottanut asiaa suoraan puheeksi uhrin kanssa. (Niemi ym. 2017, 94).

Usein uhrin fyysiset ja psyykkiset voimavarat ovat niin ehtyneet, että pelkkä tukipalveluista kertominen ei riitä, vaan uhri tulisi saattaa kädestä pitäen palvelujen piiriin. Mikäli näin ei toimita, uhri ei välttämättä jaksa yksin hakeutua avun piiriin. Väkivallasta kertominen viranomaiselle tai terveydenhuollolle voi olla niin korkean kynnyksen takana, että pienikin epäonnistuminen kohtaamisessa voi saada uhrin olemaan kertomatta väkivallasta. Tällaisia tekijöitä voivat olla epäempaattinen tai kiireinen tapaaminen, sekä luottamuksen puute ammattilaiseen, jolle väkivallasta oltaisiin kertomassa. (Niemi ym. 2017, 94-95.)

Esteet avun hakemisessa korostuvat, jos väkivaltaa kokeneella on alaikäisiä lapsia, hän on ikääntynyt henkilö tai maahanmuuttaja. Lapset ovat yksi merkittävimmistä syistä siihen, miksi väkivaltaan ei haeta apua. Kuten aikaisemmassa luvussa todettiin, lapsia saatetaan käyttää välineenä henkisessä väkivallassa. Vanhempi voi pelätä, että väkivallantekijä satuttaa lapsia tai että lastensuojelu saa tiedon perheessä esiintyvistä väkivallasta. Uhri voi pelätä ammattilaisten rankaisevan häntä lastensuojelullisilla toimenpiteillä. (Niemi ym. 2017, 95-96.)

Ikääntyneillä ihmisillä väkivalta on voinut jatkua jopa vuosikymmeniä. Vanhusväestön kohdalla esteenä avun hakemiselle voi olla kokemus, etteivät tarjolla olevat palvelut kohtaa asiakkaan tarpeita. Ikäihmiset voivat kokea myös parisuhteen päättymisen pelottavana ja toivovat vain väkivaltaisen käyttäytymisen loppumista, eivätkä niinkään suhteen päättymistä. Huoli omasta ja väkivallantekijän pärjäämisestä on heillä suuri. (Niemi ym. 2017, 96.)

Maahanmuuttajataustaisilla ja erityisesti juuri naisilla avun hakemisen esteitä ovat kielitaidottomuus, tiedonpuute palveluista, sosiaalinen eristäytyminen, aiemmat kokemukset siitä, että heidän kulttuuriaan ei ymmärretä sekä kulttuurisidonnaiset perhearvot. Maahanmuuttaja

naisilla voi olla puutteelliset tiedot heidän oikeuksistaan ja palveluista ja he saattavat pelätä, että avun hakeminen johtaa esimerkiksi lasten huoltajuuden menettämiseen tai maasta karkottamiseen. Maahanmuuttajanaiset ovat hyvin usein taloudellisesti riippuvaisia väkivallanteijästä. He voivat olla myös taloudellisesti riippuvaisia maksetun avioliiton takia, jolloin he kokevat olevansa miehelleen velkaa ja näin eivät hakeudu avun piiriin. (Niemi ym. 2017, 96-97.)

Väkivaltaisesta suhteesta lähteminen vaatii monia käytännön järjestelyitä. Uudessa-Seelannissa parlamentti on hyväksynyt lain, jonka perusteella perheväkivaltaa kokeneet uhrin saavat jäädä kymmenen päivän palkalliselle lomalle. Lain tavoitteena on helpottaa uhrin irtautumista väkivaltaisesta suhteesta tarjoamalla hänelle mahdollisuus järjestellä käytännön asioita, kuten asumista, oikeudenkäyntiä ja esimerkiksi lasten koulun vaihtoa. Länsimaista Uudessa-Seelannissa perheväkivaltaa tilastoidaan eniten. Se onkin ensimmäinen länsimaa, jossa väkivallan uhrien palkallinen loma on otettu käyttöön. Vastaavanlainen mahdollisuus on ollut Filippiineillä vuodesta 2004 alkaen. (Perheväkivallan uhreille lisälomaa. Helsingin sanomat 27.7.2018.)

2.7 Auttamispalvelut

Apua voi lähteä hakemaan kuntien tarjoamista palveluista ja kolmannen sektorin, eli järjestöjen palveluista. Järjestöjen tarjoamien palveluiden saatavuus vaihtelee jonkin verran eri puolilla Suomea. Auttamispalvelut ovat tärkeitä, jotta väkivaltaa kokenut saisi kaiken tarvitsemansa avun ja tuen väkivallasta selviytymiseen. Väkivallanteijän saattaminen avun piiriin on tärkeää siksi, että tekijän hyvinvoinnin lisääntyminen ja vastuun ottaminen omasta toiminnasta lisää väkivallattomuutta. Molempien osapuolien saattaminen yhtäaikaaisesti avun piiriin mahdollistaa väkivallan kierteen katkeamisen.

2.7.1 Turvakodit ja Nettiturvakoti

Turvakoteja löytyy ympäri Suomea ja ne ovat auki vuoden jokaisena päivänä, ympäri vuorokauden. Turvakotiin voi mennä, jos on kokenut perheessä tai suhteessa väkivaltaa, tai väkivallan uhka on ilmeinen. Turvakotipaikka on asiakkaalle maksuton eikä edellytä erillistä lähetettä. Asiakas voi itse valita minkä kaupungin turvakotiin haluaa majoittua. Turvakodin asiakkaan ikää tai sukupuolta ei ole määritelty, vaan palvelu on tarkoitettu kaikille sitä tarvitseville. (Turvakoti 2019.)

Turvakodit tarjoavat kriisiapua ja henkilökunta on koulutettu kohtaamaan lähisuhdeväkivaltaa kokeneita. Myös lapsille on tarjolla erityistä tukea. Turvakotiin lähdettäessä tulee pakata mukaan henkilökohtaiset tavarat. Turvakodeissa on tarjolla jokaiselle oma huone, ruuat, hygieniatuotteet ja liinavaatteet. (Turvakoti 2019.)

Turvakoti on tarkoitettu lyhytaikaiseen majoittumiseen ja siellä viivytään keskimäärin noin pari viikkoa. Turvakodissa saa apua turvakodin jälkeisen elämän järjestämiseen. Lisäksi turvakoti tekee yhteistyötä kussakin tilanteessa tarvittavien viranomaisten kanssa. (Turvakoti 2019.)

Nettiturvakoti on Ensi- ja turvakotien liiton netissä toimiva palvelu, josta löytyy esimerkiksi apua väkivaltaan-chat. Chat on auki maanantaisin kello 17-19 ja tiistaista perjantaihin kello 13-15. Sivuilta löytyy tietoa väkivaltaa käyttäneille, sitä kokeneille ja heidän läheisilleen. Sivustolta saa konkreettista tietoa avun hakemiseen ja väkivallan tunnistamiseen. Nettiturvakodista löytyy myös oma osio väkivallalle altistuneille lapsille ja nuorille. (Nettiturvakoti 2019.)

2.7.2 Nollalinja ja Rikosuhripäivystys

Nollalinja on maksuton valtakunnallinen puhelinpalvelu ihmisille, jotka ovat läheisessä suhteessa kokeneet väkivaltaa tai väkivallan uhkaa. Myös viranomaiset, ammattilaiset ja väkivaltaa kokeneiden läheiset voivat soittaa, jos tarvitsevat neuvoja. Nollalinjalla päivystää kokeneet sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset vuoden jokaisena päivänä, kellon ympäri. Työntekijöillä on vaitiolovelvollisuus ja heille voi kertoa peloista ja kokemuksista luottamuksellisesti. (Tietoa Nollalinjasta 2019.)

Nollalinja on yksi Suomessa vuonna 2015 voimaan tulleen Istanbulin sopimuksen edellyttämistä palveluista. Palvelun järjestää Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ja sen tuottajana toimii Setlementti Tampere Oy. Osa palvelun ylläpidosta rahoitetaan rikosuhrimaksuilla. (Tietoa Nollalinjasta 2019.)

Rikosuhripäivystyksellä, eli RIKU:lla on noin 30 palvelupistettä Suomessa ja se on tarkoitettu kaikille, sukupuoleen katsomatta. RIKU:ssa toimii auttava puhelin, juristin puhelinneuvonta ja chat. Palvelut ovat asiakkaille maksuttomia. Apua ja neuvoa saavat niin rikoksen

uhrit, todistajat, läheiset, kuin myös viranomaiset ja ammattilaiset. Viranomaiset, kuten poliisi voivat välittää asiakkaan suostumuksella tämän yhteystiedot Rikosuhripäivystykseen, josta ollaan yhteydessä asiakkaaseen. (Kenelle palvelut on tarkoitettu? 2019.)

Rikosuhripäivystyksestä saa apua ja vastauksia koskien esitutkintaa, oikeudenkäyntiä ja esimerkiksi lähestymiskiellon hakemista. Rikosuhripäivystys tarjoaa myös tukihenkilöitä oikeudenkäyntiin ja poliisikuulusteluihin. Vuonna 2017 Rikosuhripäivystykseen tuli 62 800 yhteydenottoa. (Kenelle palvelut on tarkoitettu? 2019.)

2.7.3 SERI-keskus ja Tukikeskus Varjo

Seri-tukikeskukseen voivat hakeutua seksuaalista väkivaltaa kohdanneet yli 16-vuotiaat sukupuolesta riippumatta. Sinne voi hakeutua itse, viranomaisten ohjaamana, tai omaisten kanssa. Seri-tukikeskukseen saapuminen ei edellytä rikosilmoituksen tekemistä, vaikka sen tekemiseen kannustetaan. (Seri-tukikeskus seksuaaliväkivallan uhreille 2019.)

Seri-tukikeskuksia löytyy tällä hetkellä Helsingistä, Tampereelta ja Turusta. Seri-keskuksissa tarjotaan asiakkaille kokonaisvaltaista palvelua. Siellä suoritetaan näytteenotot ja tutkimukset sekä annetaan psyykkistä tukea. Lisäksi tarjotaan tietoa kolmannen sektorin toimijoista ja tuetaan myös oikeusprosessin alulle panemiseen. (Seri-tukikeskus seksuaaliväkivallan uhreille 2019.)

Seri-keskukset ovat auki arkipäivisin kello 8-18 ja päivystyspuhelin palvelee ympäri vuorokauden, jokaisena viikonpäivänä. Akuuteissa tapauksissa lääkärin ja kättilön tapaaminen sekä oikeuslääketieteellinen näytteiden otto onnistuu myös muina aikoina. (Seri-tukikeskus seksuaaliväkivallan uhreille 2019.)

Seri-tukikeskusten perustamisen taustalla on Suomessa vuonna 2015 voimaan tullut Istanbulin sopimus. Se velvoittaa jäsenmaita perustamaan tukikeskuksen seksuaalista väkivaltaa kokeneille. Ensimmäinen Seri-tukikeskus perustettiin Helsinkiin yhteistyössä Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Naistenklinikan kanssa vuonna 2018. (Seri-tukikeskus seksuaaliväkivallan uhreille 2019.)

Tukikeskus Varjo auttaa ihmisiä tilanteissa, joissa ex-kumppani vainoo eron jälkeen. Varjon sivuilla toimii Apua väkivaltaan-chat, joka on auki maanantaisin kello 17-19 ja muina

arkipäivinä kello 13-15. Lisäksi vaino teemainen chat päivystää torstaisin kello 18-20. Tukikeskus Varjon tavoitteena on vainon ehkäisy ja turvallisuuden lisääminen väkivallassa ja vainoamisen kohteena eläville perheille. Asiakkaille tarjotaan neuvontaa, ohjausta ja ryhmiä verkossa. Lisäksi vainon eri osapuolilla on Oulussa ja Mikkelissä mahdollisuus yksilö- ja ryhmätyöskentelyyn. (Tukikeskus Varjo 2019.)

2.7.4 Naisten Linja ja Monika-Naiset Liitto ry

Naisten Linja antaa neuvoa ja tukea naisille ja tytöille, jotka ovat kokeneet väkivaltaa, tai ovat huolestuneita siitä. Naisten Linjan maksuttomaan neuvo- ja tukipuhelimeen voi soittaa arkipäivisin kello 16-20 ja viikonloppuisin kello 12-16. Lisäksi nettisivuilla toimii Naisten Linja Chat tiistaista torstaihin kello 17-19. Naisten Linja järjestää myös ilmaisia vertaisryhmiä väkivaltaa kokeneiden naisten kesken niin kasvokkain, kuin myös verkossa. Vertaisryhmissä on aina kaksi ammattilaista ohjamaassa keskustelua ja tukemassa osallistujia. (Naisten Linja 2019.)

Monika-Naiset Liitto ry on valtakunnallinen järjestö, jonka tarkoituksena on edistää maahanmuuttajataustaisten naisten tasa-arvoa ja ennaltaehkäistä maahanmuuttajanaisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Monika-Naisilla on auttava maksuton puhelin ja nettisivuilla chat-palvelu, jossa apua saa arabiaksi, englanniksi ja venäjäksi. Lisäksi Helsingissä toimii Kriisikeskus Monika, joka tarjoaa kriisiapua, neuvontaa, vertaistukiryhmiä, psykososiaalista tukea ja tukiasumistoimintaa. Toiminnassa on myös turvakoti Mona, joka on suunniteltu alun perin juuri maahanmuuttajataustaisille naisille ja lapsille. (Monika-Liitto ry 2019.)

2.7.5 Miessakit ry Väkivaltaa kokeneet miehet ja Lyömätön Linja

Miessakit ry:n tarkoitus on tukea miesten hyvinvointia erilaisin tavoin. Miessakit ry:n Väkivaltaa kokeneet miehet-toiminta tarjoaa ilmaista keskusteluapua sähköpostitse, puhelimitse ja kasvokkain miehille, jotka ovat kokeneet fyysistä tai henkistä väkivaltaa. Lisäksi miehille on mahdollista osallistua myös vertaisryhmätapaamisiin. Sillä, missä ja kenen toimesta väkivalta on tapahtunut, ei ole osallistumisen kannalta merkitystä. (Väkivaltaa Kokeneet Miehet 2019.)

Miessakit ry:n yksi toimintamuoto on Lyömätön Linja. Se on erikoistunut juuri lähisuhde- ja perheväkivaltaan. Lyömättömään Linjaan voi hakeutua miehet, jotka ovat käyttäneet tai

pelkäävät käyttävänsä fyysistä tai henkistä väkivaltaa kumppania, lasta tai läheistä kohtaan. (Lyömätön Linja 2019.)

Palvelun tavoitteena on auttaa asiakasta ymmärtämään omia toimintatapoja ja niihin vaikuttavia tekijöitä, jotta voidaan löytää uusia, vaihtoehtoisia toimintamalleja väkivaltaisen käyttäytymisen tilalle. Lyömättömässä Linjassa on tarjolla yksilötapaamisia joko kasvokkain tai videon välityksellä sekä paritapaamisia ja ryhmiä. (Lyömätön Linja 2019.)

2.7.6 Maria Akatemia

Maria Akatemia tarjoaa apua naisille, jotka ovat huolissaan omista väkivallan tai vihan tunteista tai väkivaltaisesta käyttäytymisestä. Maria Akatemiassa toimii valtakunnallinen puhelinpäivystys, josta soittaja voidaan ohjata yksilökeskusteluihin tai ryhmätyöskentelyyn. Puhelinpäivystykseen voi soittaa nimettömänä. (Toiminta 2019.)

Maria Akatemiassa toimii oma Keijun varjo -toiminta, joka on suunnattu 15-28-vuotiaille tytöille ja naisille. Sieltä saa tukea tunteiden, väkivaltaisten ajatusten ja käyttäytymisen hallintaan liittyvissä kysymyksissä. Maria Akatemia tarjoaa myös ammattilaisille koulutusta väkivaltakysymyksissä. (Toiminta 2019.)

2.8 Poliisi ja lähisuhdeväkivalta

Seuraavaksi annetaan käytännön ohjeita poliisin työhön lähisuhdeväkivaltatehtävissä, sekä kentälle, että tutkintaan ja ne pohjautuvat haastattelussa saatuihin vastauksiin. Haastateltava toimii rikosylikonstaapelina Helsingin poliisilaitoksen väkivaltarikokset toiminnossa lähisuhdeväkivaltaryhmässä.

2.8.1 Poliisin huomioitavaksi kentällä

Kun haastattelussa kysyttiin, mitä poliisin tulisi erityisesti huomioida kentällä lähisuhdeväkivaltatehtävissä, tärkeäksi asiaksi nousi osapuolten puhuttaminen. Puhuttaminen tulisi pyrkiä järjestämään niin, että osapuolten kanssa keskusteltaisiin erillään toisistaan. Näin varmistettaisiin mahdollisimman hyvin se, että joku ei jätä omaa versiotaan kertomatta siksi, että pelkää. Erillään puhuttaminen tulisi käydä ilmi myös kirjatussa rikosilmoituksessa. (Rikosylikonstaapeli 2019.)

Toinen huomio oli, että jo kentällä poliisi ohjaisi asiakkaat auttavien tahojen piiriin. Rikosuhripäivystyksen kanssa on tapana, että asiakkaan suostumuksella poliisi voi toimittaa heille asiakkaan yhteystiedot ja he ovat suoraan yhteydessä asiakkaaseen. Näin asiakas voisi keskustella mahdollisesta käynnistyvistä rikosprosessista Rikosuhripäivystyksen työntekijän kanssa jo ennen kuulusteluihin saapumista. Asiakas saisi siis neuvoja ja mahdollisen tukihenkilön jo ennen kuulusteluja. Asiakkaalle tulisi kertoa myös turvakodeista ja siitä, että ne ovat maksuttomia ja niihin voi mennä lasten kanssa. Nämä asiat korostuvat erityisesti tilanteissa, missä ilmoituksen kirjaamisen ja varsinaisen esitutkinnan aloittamisen välissä kuluu aikaa. (Rikosylikonstaapeli 2019.)

Mikäli tapahtumapaikalla on alaikäisiä lapsia, tulee poliisin tehdä lastensuojeluilmoitus. Lastensuojeluilmoitus tehdään yleensä soittamalla sosiaalipäivystykseen. Ainakin pääkaupunkiseudulla lastensuojeluilmoituksen voi tehdä myös sähköisesti. Ilmoituksen tekeminen on tärkeää siksi, että aikuisten välillä tapahtunut väkivalta vaikuttaa aina myös lapseen ja lastensuojelulla tulee olla ajantasaiset tiedot perheen tilanteesta. Kaikki tiedot siitä, millaisen avun piiriin asiakas on ohjattu ja mitä toimenpiteitä tapahtumapaikalla on jo tehty, tulisi merkitä esimerkiksi tutkintamuistioon. (Rikosylikonstaapeli 2019.)

2.8.2 Poliisin huomioitavaksi tutkinnassa

Tutkinnassa lähtökohdaksi otetaan asianomistajan kertomus ja se, millaista näyttöä poliisi on tapahtumapaikalla kerännyt. Jos vammoja ei ole syntynyt, rikoksesta epäilty kiistää teon ja asianomistaja ei halua selvittää asiaa, ei poliisilla välttämättä ole mahdollisuutta selvittää tapahtumien kulkua. Tutkinnassa asianomistajaa kuullaan ensimmäisenä. Tämän jälkeen kuullaan mahdolliset todistajat. Koska väkivalta tapahtuu usein yksityisillä paikoilla, kuten kodissa, todistajia löytyy käytännössä hyvin harvoin. Vaikka todistajia löytyisi, voi heillä olla lähisuhteen perusteella myös oikeus olla todistamatta. Viimeisenä kuullaan rikoksesta epäilty. Hyvin yleistä on, että molemmat osapuolet ovat rikoksesta epäillyn asemassa. (Rikosylikonstaapeli 2019.)

Lähisuhdeväkivallan erityispiirteeksi haastattelussa nousi se, että usein kumpikaan osapuoli ei halua selvittää asiaa. Tällöin korostuu ensipartion kirjaama rikosilmoitus ja sen laatu, eli kuinka tarkasti partio on kirjannut osapuolten kertomukset, kuinka hyvät kuvat tapahtumapaikalta on otettu ja onko käytettävissä esimerkiksi hätäkeskustallenne, jonka voisi liittää esitutkintapöytäkirjaan. Toinen erityispiirre on, että tutkinnassa saattaa tulla ilmi myös

aikaisempaa ja vakavaakin väkivaltarikollisuutta, jotka poliisin tulee ottaa samalla käsitte-lyyn. Tämä vaatii tutkijalta erityistä tarkkaavaisuutta ja kykyä hahmottaa koko rikosprosessi. Tutkijan tulee pystyä kuulusteuiden aikana esittämään tarvittavat kysymykset myös aikai-
semmista tapahtumista. Oman vivahteen tutkintaan tuo myös se, että osapuolilla voi olla käynnissä myös muita rikos- tai siviiliasioita samaan aikaan. (Rikosylikonstaapeli 2019.)

Tutkintaan kuuluu oleellisesti asiakkaan ohjaaminen avun piiriin. Tutkinnassa tehdään myös yhteistyötä esimerkiksi sosiaali- ja terveystoimen kanssa, erityisesti lastensuojelun, jos sille on tapauksessa tarve. Huomioitavaksi tulee myös se, täyttääkö tapaus sovittelun erityiset kriteerit. Sovitteluun voi laittaa vain tapauksia, joissa kysymys on niin sanotuista ensikerta-laisista ja joissa osapuolten suhde on poliisin arvioin mukaan tasavertainen, eli osapuolilla on aito mahdollisuus keskustella tapahtuneesta tasavertaisesti. Sovittelun läpikäyneet jutut menevät pääsääntöisesti myös syyttäjällä joko esitutkintapöytäkirjana tai poliisin tekemän rajoitusesityksen muodossa. Joskus hyvin harvoin rikosasia voidaan päättää poliisin päätök-sellä vähäisenä. (Rikosylikonstaapeli 2019.)

2.8.3 Opiskelijoille pohdittavaksi

Haastattelussa nousi esiin se, että lähisuhdeväkivalta on usein ylisukupolvistunut ilmiö. Vä-kivallan kierteestä voitaisiin päästä eroon laajamittaisella ennalta estävällä työllä, joka koh-dentuisi lapsiperheisiin. Sillä varmistettaisiin, että uudet sukupolvet eivät altistuisi väkival-lalle. Haastateltava totesi, että väkivallan todistaminen on myös sen kokemista ja lapsia, jotka joutuvat todistamaan omien vanhempien välillä tapahtunutta väkivaltaa tai muiden lä-heisten väkivaltaa on todella paljon. (Rikosylikonstaapeli 2019.)

Haastateltava halusi nostaa esille myös kunniaan liittyvän väkivallan, johon viime aikoina on kiinnitetty yhä enemmän huomioita ja myös tutkijoita on koulutettu. Haasteena poliisille kunniaan liittyvässä väkivallassa on, että se on luonteeltaan tyypillisesti yhteisöllistä. Tämä tarkoittaa, että rikoksesta epäiltyjä on useita ja väkivalta sekä uhkailu saattaa olla hyvin suunnitelmallista. (Rikosylikonstaapeli 2019.)

Haastateltava halusi välittää opiskelijoille toiveen, että tulevaisuudessa poliisina työskennel-lessä he hahmottaisivat sen, kuinka suuri merkitys ensipartion toiminnalla tapahtumapaikalla on. Se, että asiakkaalle tulee kokemus siitä, että hän voi vihdoinkin luottaa poliisiin, on tärkeää. Ensipartion toiminta ja sen herättämä luottamus vaikuttaa suoraan siihen, kuinka halukas

asiakas on myöhemmin selvittämään tapahtumia. Vaikka ilmoitustiedot olisivat hatarat, voi luottamuksen avulla aueta vuosia kestäneitä ”perhehelvettejä”. (Rikosylikonstaapeli 2019.)

3 TUTKIMUSPROSESSI

Tässä luvussa kerrotaan tutkimusprosessista. Ensimmäisenä perehdytään vielä syvemmin aiheen valintaan ja opinnäytetyösuunnitelman tekemiseen. Tämän jälkeen käydään läpi työn tavoite ja tarkoitus. Lopussa esitellään opinnäytetyön aiheen tarkasteleminen SWOT-analyysin kautta ja toiminnallisen opinnäytetyön teoriaa sekä tutkimusmenetelmän valinta.

3.1 Aiheen valinta ja opinnäytetyösuunnitelma

Ensimmäinen vaihe opinnäytetyössäni oli aiheen ideointi ja opinnäytetyösuunnitelman tekeminen. Opinnäytetyösuunnitelmaa voisi verrata toimintasuunnitelmaan, joka on toiminnallisessa opinnäytetyössä tärkeää. Toimintasuunnitelma takaa sen, että tekijällä on tiedossa se mitä, miten ja miksi asioita tehdään. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 26.) Oman aiheeni idea lähti osallistumisestani lähisuhdeväkivallan verkkokoulutus -projektiin ja sen yhteydessä aiheeseen liittyvän teorian lukemiseen. Teoriaan perehtyessäni havaitsin, että aihetta ei ole opetettu Poliisiammattikorkeakoululla tarpeeksi laajasti. Keskustelin asiasta muutamien opettajien kanssa, jotka olivat sitä mieltä, että aihe on tärkeä ja sitä tulisi käsitellä opetuksessa laajemmin. Tulimme siihen tulokseen, että lähisuhdeväkivallan opetusmateriaalin luominen olisi hyvä opinnäytetyön aihe.

Toimintasuunnitelma, kuten myös opinnäytetyösuunnitelma, aloitetaan lähtötilanteen kartoittamisesta. Kartoittamisella tarkoitetaan sitä, että selvitetään, millaisia muita selvityksiä aiheesta jo löytyy. Tarkoituksena ei ole toistaa kenenkään muun aikaisempaa ideaa, vaan luoda jotain uutta. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 27.) Kävin ensimmäisenä läpi lähisuhdeväkivallasta tehtyjä opinnäytetöitä, jotta varmistuin siitä, ettei vastaavaa työtä ole jo tehty. Tämän jälkeen perehdyin saatavilla olevaan materiaaliin, kuten teorioihin aiheesta ja erilaisiin tutkimuksiin. Kartoituksen perusteella tulin siihen tulokseen, että aiheesta on saatavilla laajasti tietoa ja lähteet ovat julkisia. Päätin myös sen, että pohjaan opetusmateriaalin pääasiassa saatavilla olevaan teoriaan. Halusin yhdistää työhön teorian lisäksi käytännön näkökulmaa, jonka ratkaisin haastattelemalla ammattilaista.

3.2 Työn tavoite ja tarkoitus

Opinnäytetyösuunnitelmaa tehdessä määrittelin myös työni tavoitteen ja tarkoituksen. Tämän opinnäytetyö tavoitteena on kehittää Poliisiammattikorkeakoulun opiskelijoille lähisuhdeväkivallan opetusmateriaali. Opetusmateriaali tulee olemaan PowerPoint-muodossa. Tavoitteena on, että opetusmateriaali saadaan osaksi opetussuunnitelmaa, joko niin, että opiskelija opiskelee sen omatoimisesta, tai siten, että se esitetään opettajan toimesta luennolla.

Työn tarkoitus on, että opetusmateriaalin avulla opiskelijan ammatillinen osaaminen vahvistuu ja hän tunnistaa paremmin lähisuhdeväkivallan niin kentällä, kuin myös tutkinnassa. Opiskelija tietää materiaaliin tutustuttuaan, mitä lähisuhde käsitteenä tarkoittaa, millaisia väkivallan muotoja on olemassa ja millaisen avun piiriin lähisuhdeväkivallan uhri ja tekijä voidaan ohjata.

Materiaalin avulla opiskelija tutustuu myös lähisuhdeväkivallan taustalla vaikuttavaan lainsäädäntöön ja siihen, miten se määrää poliisin työskentelyä lähisuhdeväkivaltatehtävillä. Tilastojen kautta opiskelija oppii ymmärtämään, kuinka laajasta ongelmasta on kyse. Kun jokainen Poliisiammattikorkeakouluun tuleva opiskelija on käynyt läpi lähisuhdeväkivallan opetusmateriaalin, ei jatkossa ole mahdollista, että vastavalmistuneiden poliisien toimesta rikosilmoituksia jäisi kirjaamatta tiedon puutteen vuoksi.

3.3 Lähtötilanteen SWOT-analyysi

SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) -analyysi on nelikenttämenetelmä, jolla on mahdollista hahmottaa tutkittavana olevaa aihetta sisäisten vahvuuksien ja heikkouksien, sekä ulkoisten mahdollisuuksien ja uhkien kautta. SWOT-analyysi on yleisesti käytetty esimerkiksi yritysten liiketoiminnan suunnittelussa, yksittäisen henkilön sisäisen kasvun apuna ja silloin, kun halutaan kriittisesti tarkastella uusia ideoita. (Schooley 2019.)

Koska opinnäytetyö on toiminnallinen ja sen lopputuloksena tulee olemaan valmis opetusmateriaali, oli lähtötilanteen kartoituksessa luontevaa käyttää SWOT-analyysiä. Aiheeseen liittyvät vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat kirjattiin omiin sarakkeisiin, kuten alla olevasta kuvioista 3 voi nähdä. Kuvion alapuolella ne on avattu vielä laajemmin sanallisesti.

Vahvuudet (S) Ajankohtainen aihe Lähteet julkisia Oma kokemus työharjoittelusta Osallistuminen EPRAS-hankkeeseen Tarve opetusmateriaalille	Heikkoudet (W) Lainsäädännön ja ohjeiden muuttuminen Materiaalia ei tehdä ruotsiksi
Mahdollisuudet (O) Valmistuvien poliisien ammattitaidon kasvu Oma ammatillinen kehittyminen	Uhat (T) Opetussuunnitelmaan ei tehdä tilaa aiheelle Kukaan ei ota opetusmateriaali käyttöön Produktin testaajia ei löydy Mahdollinen vanhentunut tieto materiaaleissa Opetussuunnitelman muuttuminen tekovaiheessa

Kuvio 3: SWOT-analyysi opinnäytetyöstä.

Opinnäytetyön vahvuuksiin lukeutuu aiheen ajankohtaisuus. Lähisuhdeväkivallasta on uutisoitu viime aikoina mediassa paljon. Tämän lisäksi se on ollut aiheena ajankohtainen niin poliisin, kuin myös muiden viranomaisten keskuudessa. Opinnäytetyöni vahvuuksiin kuuluu myös se, että kaikki tarvittavat lähteet ovat julkisia ja opinnäytetyöstä tulee myös julkinen. Vahvuutena pidän myös sitä, että olen suorittanut työharjoittelun ja näin ollen minulla on käytännön kokemusta siitä, miten poliisin työssä kohdataan lähisuhdeväkivaltaa ja miten tilanteissa tulisi toimia. Edellisenä kesänä osallistuin koululla EPRAS-hankkeeseen, jossa tehtiin lähisuhdeväkivallan koulutusmateriaalia eri viranomaisahoille. Koen, että hankkeeseen osallistuminen helpottaa opinnäytetyöni tekemistä. Suurimpana vahvuutena on kuitenkin se, että opetusmateriaalille on selkeä tarve koululla.

Opinnäytetyön heikkoutena pidän sitä, että lainsäädännön ja poliisin ohjeiden muuttuessa, myös opinnäytetyön ja opetusmateriaalin tieto saattaa vanhentua. Heikkoutena näen myös sen, että opetusmateriaali tehdään vain suomeksi, jolloin ruotsinkieliset opiskelijat jäävät paitsioon. Oma kielitaitoni ei riitä opetusmateriaalin kääntämiseen ruotsin kielelle.

Opinnäytetyön mahdollisuutena on, että valmistuvien opiskelijoiden ammatillinen osaaminen tulee opetusmateriaalin avulla vahvistumaan. Heidän valmiutensa tunnistaa ja kohdata lähisuhdeväkivaltaa poliisin tehtävissä tulee olemaan paremmalla tasolla, kuin aiemmin valmistuneiden. Pitkässä juoksussa tämä vaikuttaa myös siihen, että esimerkiksi kaikista lähi-suhteesta tapahtuneista lievistäkin pahoinpitelyistä tullaan kirjaamaan asiaankuuluvasti rikosilmoitus, eikä poliisilaitoksille tule enää huomautuksia asiasta. Opinnäytetyötä tehdessä tapahtuu myös omalla kohdallani ammatillista kasvua.

Uhkana näen erityisesti sen, että työn valmistuttua opetussuunnitelmaan ei tulla tekemään tilaa aiheen opettamiselle, eikä kukaan opettaja ota sitä opettaakseen. Samalla uhkana on myös, että työtä tehdessä aihe tulisiikin laajemmin opetukseen, jolloin omalle produktilleni ei ole enää välttämättä tarvetta. Näiden lisäksi se, että en löydä produktilleni tarpeeksi testaajia tai opinnäytetyössä käytetyissä materiaaleissa on vanhentunutta tietoa, voi olla uhka lopputulokselle.

3.4 Toiminnallinen opinnäytetyö ja tutkimusmenetelmän valinta

Opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää Poliisiammattikorkeakoulun opiskelijoille lähisuhdeväkivallan opetusmateriaali, jonka avulla heillä on työelämässä valmiudet kohdata ja tunnistaa lähisuhdeväkivalta tilanteet. Opinnäytetyötä, jossa pyritään kehittämään jotakin, luomalla esimerkiksi opetusmateriaali, kutsutaan toiminnalliseksi opinnäytetyöksi.

Ammattikorkeakoulussa toteutettavassa opinnäytetyössä ei riitä, että tuotoksena on pelkkä produkti, eli tässä tapauksessa opetusmateriaali. Valmiin produktin lisäksi opiskelijan on kyettävä osoittamaan ammatillinen osaamisensa tutustumalla teoreettiseen tietoon, ammatillisiin käytäntöihin ja pohtimalla alan teoriasta nousevia käsitteitä. Näiden tietojen pohjalta opiskelija kehittää jollain tapaa oman alan ammattikulttuuria. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 41-42.)

Tutkimuskäytäntöjä käytetään toiminnallisessa opinnäytetyössä hiukan pienemmässä merkityksessä, kuin tutkimuksellisessa työssä, mutta keinot aineiston keräämiseen ovat samat. Toiminnallisen opinnäytetyön aineistonkeruussa voidaan käyttää sekä määrällisiä, että laadullisia tutkimusmenetelmiä. Yleisin syy määrällisen tai laadullisen tutkimusmenetelmän käyttöön toiminnallisessa opinnäytetyössä on se, että kohderyhmän tarpeita ei tiedetä tai kohderyhmää ei tunneta. Myös se, että aiheesta löytyy vain vähän julkaistua tietoa, voi toimia hyvänä kimmokkeena tutkimusmenetelmien käyttöön. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 57.)

Opinnäytetyö on toteutettu keräämällä teoriapohjaa aiheeseen liittyvästä kirjallisuudesta, aineistoista ja aiemmista tutkimuksista. Opetusmateriaalissa on tarkoitus käsitellä myös sitä, mitä poliisilta konkreettisesti vaaditaan, kun se kohtaa lähisuhdeväkivaltaan työtehtävillä. Tämän takia opinnäytetyössä käytetään teoriapohjan lisäksi tutkimusmenetelmänä laadullista, eli kvalitatiivista tutkimusmenetelmää.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineistoa kerätään joko ryhmä- tai yksilöhaastatteluilla. Tämä riippuu siitä, millaista tietoa halutaan kerätä oman työn tueksi tai sisällöksi. Yksilöhaastatteluissa suositetaan aineiston keräämisessä joko teema- tai lomakehaastatteluja. Lomakehaastattelussa kaikilta vastaajilta kysytään avoimet kysymykset samassa muodossa ja järjestyksessä. Teemahaastattelu taas on puolistrukturoitu, eli vapaampi aineiston keruu menetelmä. Haastattelut on mahdollista toteuttaa kasvotusten paikalla tai puhelimitse. Haastattelutapa pitää valita sen perusteella, millaista tietoa halutaan ja miten tarkkaa sen tulee olla. Toiminnallisessa opinnäytetyössä riittää usein se, että tieto on suuntaa antavaa. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 63.)

Tässä opinnäytetyössä aineiston keruun menetelmäksi valikoitui puolistrukturoitu teemahaastattelu, koska halusin saada teoriapohjan tueksi käytännön vinkkejä ja konkretiaa siitä, miten poliisin tulee toimia lähisuhdeväkivalta tehtävillä. Haastattelu toteutettiin sähköpostitse. Laadullinen tutkimus on mahdollista toteuttaa myös sähköpostitse. Sähköpostihaastattelussa on tärkeää pitää yllä vuorovaikutusta, eli kun jokin teema nostaa esiin uusia kysymyksiä, lähetetään haastateltavalle jatkokysymyksiä. Sähköpostihaastatteluun tulee valmistautua huolellisesti ja siinä on erilaisia vaiheita kuten valmistelu, avaus, haastattelu, jatkokysymykset ja istunnon lopetus. Etuna sähköpostin käyttämisessä on se, että aineisto on valmiiksi tekstimuodossa. (Kananen 2017, 111-112.) Haastateltavaksi sain rikosylikonstaapelin, joka työskentelee Helsingin poliisilaitoksen väkivaltarikokset toiminnossa lähisuhdeväkivaltaryhmässä.

4 TUOTOS: OPETUSMATERIAALI

Tässä luvussa käydään läpi opetusmateriaalin työstövaihe. Lisäksi kerrotaan, miten opetusmateriaalin rakenne muodostettiin ja miten sen rakenteeseen päädyttiin. Lopussa on esitelty materiaalin testaus ja saadun palautteen perusteella tehdyt muutokset.

4.1 Opetusmateriaalin työstövaihe

Lähisuhdeväkivalta on ollut pinnalla viime aikoina hyvinkin paljon, joten materiaalia oli saatavilla jo valmiiksi. Pohdin sitä, mikä olisi paras tapa saada sisältö opetusmateriaaliin ja

tulin siihen tulokseen, että kattava teoriapohja ajantasaisista ja tuoreista lähteistä olisi siihen järkevin keino. Päädyinkin panostamaan teoriaan ja tilastoihin.

Ajattelin kuitenkin samalla, että koska opetusmateriaali tulee valmistuville poliiseille, olisi hyvä saada mukaan myös käytäntöä juuri poliisin työtä varten. Uskon, että vaikka ilmiön ja käsitteiden ymmärtäminen on erittäin tärkeää, kaikki toivovat myös käytännön oppeja tulevaa työtä varten. Tämän takia halusin haastatella lähisuhdeväkivallan kassa tällä hetkellä työskentelevää poliisia, jotta tarttumapinta työelämään olisi myös mukana.

Aloitin opinnäytetyön tekemisen määrittelemällä työn tavoitteet ja tarkoituksen. Tämän jälkeen analysoin lähtötilannetta SWOT-analyysin avulla. Tällä pystyin varmistamaan, että jo työn aloitusvaiheessa tiedostin mahdolliset heikkoudet ja uhat ja näin pystyin myös ennakkoimaan osaa niistä. Analyysin jälkeen lähdin käymään läpi saatavilla olevaa teoriaa, tilastoja ja aiempia tutkimuksia. Haasteeksi muodostui heti saatavilla olevan materiaalin laajuus. Huomasin nopeasti, että sisällysluettelo alkoi näyttää liian laajalta ja jouduinkin tekemään mukaan otettavan teorian osalta rajausta.

Olin alustavasti ajatellut, että käsittelen lähisuhdeväkivallan omana lukunaan lyhyesti ja keskityn enemmän naisiin kohdistuvaan lähisuhdeväkivaltaan. Näin siksi, että naiset kokevat edelleen enemmän väkivaltaa lähisuhteessa kuin miehet. Huomasin kuitenkin pian tässä ongelman, kun kävin läpi aiempia tutkimuksia. Ongelma oli se, että lähisuhdeväkivaltaan liittyy edelleen stereotypioita siitä, että nainen on uhri ja mies tekijä. Tämä johtaa taas siihen, että rikosilmoituksia jää kirjaamatta. Ongelman huomattuani päätin, että en tee naisten kokemasta lähisuhdeväkivallasta omaa lukua. Pidin erittäin tärkeänä sitä, että auttamispalveluissa tuon ilmi niin väkivallan uhreille ja väkivallantekijöille suunnatut palvelut.

Ongelmaksi nousi myös erilaiset käsitteet, joilla voidaan tarkoittaa lähisuhteessa tapahtuvaa väkivaltaa. Poliisin materiaaleissa ei suoranaisesti käytetä termiä lähisuhdeväkivalta, vaan sitä lähimmin kuvaavat termit ovat perheväkivalta tai parisuhdeväkivalta, vaikka nämäkin ovat lähisuhdeväkivaltaa. Teorioissa oli myös paljon spekulointia siitä, että lähisuhdeväkivalta -termi tulisi ottaa yleisesti käyttöön ja päästä eroon muista termeistä, sillä ne saattavat sekoittaa viranomaista lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa. Päädyin itse siihen, että haluan työssäni käyttää vain termiä lähisuhdeväkivalta, jotta näitä sekaannuksia ei tulisi.

Kirjoitin teoriapohjan, jonka jälkeen tein haastattelun. Haastattelin sähköpostitse Helsingin poliisilaitoksella väkivaltarikokset toiminnossa lähisuhdeväkivaltaryhmässä työskentelevää rikosylikonstaapelia. Haastattelun pohjalta viimeistelin viimeisen osion, jossa käsiteltiin aihetta poliisi ja lähisuhdeväkivalta. Kun teoriaosuus oli valmis, lähdin valmistelevaan itse opetusmateriaalia.

4.2 Opetusmateriaalin muodostaminen ja rakenne

Pohdin alkuun sitä, millaisessa muodossa opetusmateriaalin tulisi olla. Koska minulla ei ollut varmuutta siitä, tultaisiinko aihetta opettamaan lähiopinnoilla vai itsenäisenä opiskeluna, päädyin Power Point-esitykseen. Mietin paljon, olisiko vaihtoehtona joku innovatiivisempi vaihtoehto, kuin Power Point-esitys, mutta koska sitä käytetään lähes kaikilla Poliisiammattikorkeakoulun oppitunneilla, päädyin samaan esitysmuotoon. Mikäli olisin jo valmiiksi tiennyt, miten aihetta tultaisiin opettamaan, olisin voinut mahdollisesti käyttää jotain muuta tapaa. Power Point-esitystä voi kuitenkin käyttää sekä luennoilla, että itseopiskelussa.

Kun olin valinnut opetusmateriaalin esitysmuodon, lähdin miettimään sen rakennetta. Tulin siihen tulokseen, että oman opinnäytetyöni teoriaosuuden järjestys toimii hyvin rakenteena myös opetusmateriaalille, kuten liitteestä 2 voi nähdä. Muodostin Power Point-esityksen käymällä kronologisesti läpi oman opinnäytetyöni teoriaa. Yritin nostaa sieltä oleelliset kohdat ja pitää esityksen mahdollisimman selkeänä.

Opetusmateriaali muotoutui niin, että ensimmäisenä on lähisuhdeväkivallan määritelmä ja väkivallan eri muodot, tämän jälkeen on esitelty tilastot, Istanbulin sopimus ja lainsäädäntö. Näiden jälkeen käydään läpi väkivallan kierre ja syyt sille, miksi väkivaltaisesta suhteesta ei lähdetä. Viimeisenä esitellään auttamispalvelut ja annetaan vinkkejä ensipartiolle.

4.3 Opetusmateriaalin testaus ja palaute

Halusin testata opetusmateriaalin ennen työn lopullista palauttamista. Mietin ensin testattavani materiaalia jollain opettajalla. Minulla ei ollut kuitenkaan ketään tiettyä opettajaa, joka olisi ottamassa opetusmateriaalin omiin luentoihinsa. Jokaisella opettajalla on myös oma vakiintunut tapansa opettaa ja esittää materiaaleja. Päädyinkin siihen, että koska materiaali on tarkoitettu opiskelijoille, palaute tulisi kerätä heiltä.

Keräsin juuri valmistumassa olevista opiskelijoista joukon ja pyysin heitä perehtymään Power Point-esitykseen. Pohdin, tulisiko minun pyytää opiskelijat yhdessä luokseni ja esittää esitys heille, kuten luennolla. Tulin kuitenkin siihen päätökseen, että opiskelijat tutustuvat materiaaliin itsenäisesti, sillä en tiennyt tulisiko materiaali osaksi luentomateriaalia vai itseopiskeluun.

Lähetin opetusmateriaalin kolmelle opiskelijalle ja pyysin heitä lähettämään minulle kriittistä palautetta materiaalin toimivuudesta. Kirjoitusvirheiden lisäksi palautetta tuli siitä, että dioissa oli liikaa tekstiä ja ne olivat raskaslukuisia. Palautetta annettiin myös siitä, että kuvat tai kuviot olisivat hyvä lisä havainnollistamaan esimerkiksi tilastoja. Eräässä kommentissa kysyttiin, olinko pohtinut, miten lähdeviittaukset tulisi tehdä diasarjoihin, koska lähdeviitteitä minulla ei ollut. Palautteiden pohjalta vähensin tekstiä ja lisäsin kuviota, kuten palautteessa toivottiin. Selvitin myös sen, mikä on oikea tapa merkitä lähteet, kun kyseessä on Power Point-esitys. Lähetin parannellun opetusmateriaalin vielä uudestaan arvioitavaksi, mutta korjausehdotuksia ei enää tullut.

Sain testausvaiheessa myös positiivista palautetta opiskelijoilta. Kaikki totesivat, että eivät lähes valmistumisen kynnykselläkään olleet tietoisia siitä, mitä kaikkea lähisuhdeväkivalta pitää sisällään. Tästä sain motivaatiota opinnäytetyön loppuun saattamiseksi.

5 POHDINTA

Tässä luvussa arvioidaan työtä, menetelmiä ja työn onnistumista. Luvussa pohditaan, miten opetusmateriaalin kehittämisessä on onnistuttu. Lisäksi arvioidaan kriittisesti mahdollisia puutteita opinnäytetyössä.

5.1 Tavoitteiden saavuttaminen

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää Poliisiammattikorkeakoulun opiskelijoille lähisuhdeväkivallan opetusmateriaali. Työn tarkoituksena oli, että opetusmateriaalin avulla opiskelijan ammatillinen osaaminen vahvistuu ja hän tunnistaa lähisuhdeväkivallan niin kentällä, kuin myös tutkinnassa. Olin listannut alun SWOT-analyysissä opinnäytetyön heikkouksiksi, että lainsäädäntö ja ohjeet muuttuvat työn tekemisen aikana ja että opetusmateriaalia ei tehdä ruotsiksi. Uhkiin olin kirjannut, että opetussuunnitelmaan ei tehdä tilaa

aiheelle, kukaan ei ota opetusmateriaalia käyttöönsä, produktin testaajia ei löydy, materiaaleissa on vanhentunutta tietoa ja että aihetta aletaankin opettamaan sinä aikana, kun teen omaa työtäni.

Koen, että opinnäytetyössäni pääsin tavoitteeseen. Tuotoksena tuli valmis opetusmateriaali ja saamani palautteen takia uskon, että sen luettua opiskelijan ammatillinen osaaminen vahvistuu ja hän ymmärtää lähisuhdeväkivallan määritelmän. SWOT-analyysin avulla pystyin kiinnittämään työtä tehdessä huomioita mahdollisiin uhkiin ja heikkouksiin ja näin ollen myös välttämään niitä. Esimerkiksi produktin testaajien löytäminen ei muodostunut ongelmaksi, koska olin tiedostanut tämän uhan ennakoon.

5.2 Työn haasteet ja luotettavuus

Haasteeksi osoittautui heti alussa aiheen laajuus. Koska lähisuhde on niin laaja käsite, olisi esimerkiksi vanhusten kohtaamasta lähisuhdeväkivallasta ja sen erityispiirteistä pystynyt tekemään kokonaan oman opinnäytetyön. Aiheessa olisi voinut mennä todella syvälle, mutta silloin opinnäytetyöstä olisi tullut liian laaja. Jouduinkin pohtimaan sitä, mikä on opiskelijan kannalta se oleellisin tieto. Kävin pohdintaa myös naisiin kohdistuvan lähisuhdeväkivallan luvun osalta. Olin ajatellut tekeväni naisten kokemasta väkivallasta oman osion, mutta mitä pidemmälle luin teoriaa, sitä enemmän tulin siihen tulokseen, etten halua vahvistaa työlläni stereotypiaa siitä, että vain naiset voivat kokea suhteessa väkivaltaa. Haasteena tänä päivänä on juuri se, että naisten kokema väkivalta suhteessa usein tunnistetaan, mutta muut väkivallan kokijat jäävät helposti huomioimatta tai tilanteiden ei ymmärretä kuuluvan lähisuhdeväkivallan piiriin.

Keskityin työssäni lähinnä avoimiin lähteisiin ja jälkeensä mietinkin, olisiko minun pitänyt tutustua enemmän juuri poliisille annettuihin ohjeisiin ja määräyksiin, sillä niiden käsittely jäi työssäni lähes kokonaan pois. Tarkoitukseni ei kuitenkaan ollut tehdä esimerkiksi poliisin kenttäopasta tai ohjetaulua tutkintaan. Opinnäytetyö on nyt lähteisiin pohjaten oma näkemykseni siitä, mikä tieto on relevanttia. Tämä voi vaikuttaa opinnäytetyön luotettavuuteen.

Halusin haastatella opinnäytetyötäni varten lähisuhdeväkivallan kanssa työskentelevää poliisia. Päädyin ajallisten haasteiden takia tekemään haastattelun sähköpostitse. Myöhemmin pohdin sitä, että haastattelusta olisi varmasti saanut laajemmin, jos olisin mennyt

haastattelemaan kasvotusten. Haastattelin vain yhtä henkilöä, joten myös työmaailman terveiset opiskelijoille pohjautuvat vain yhden henkilön kokemukseen. Ajatukseni haastattelussa oli kuitenkin se, että haastattelun tulokset ovat mukava lisä opiskelijoille, koska käytäntöä kaivataan aina opiskelijoiden keskuudessa lisää.

Aikataulutus muodostui myös haasteeksi. Vaikka opinnäytetyösuunnitelmaa tehdessä minulla oli tekemiseen reilusti aikaa ja aikataulu oli erittäin väljä, tuli lopussa kuitenkin kiire. Erityisesti haastattelun olisi voinut hoitaa paljon aikaisemmin. Teorian kanssa olin alusta asti hyvin aikataulussa, mutta lopun viimeistelylle olisin voinut jättää enemmän aikaa.

Isoimpana haasteena työssä kuitenkin koin sen, että työlle ei ollut selkeää tilaajaa. Aiheesta keskusteltiin muutaman opettajan kanssa ja opetusmateriaalia selkeästi kaivattiin ja minua kannustettiin tekemään aiheesta opinnäytetyö. Kuitenkaan kukaan ei selvästi ilmaissut, että haluaisi tai opetussuunnitelman kannalta olisi mahdollisuus ottaa tekemäni opetusmateriaali käyttöön. Koen, että olisin voinut vielä aktiivisemmin selvittää opetussuunnitelmia ja koulun ajatusta siitä, ollaanko aiheelle tekemässä tilaa ja minkä verran. Jos selkeä tilaus olisi ollut, olisin pystynyt tekemään materiaalista vielä toimivamman. Olisin pystynyt keskustelemaan opettajan kanssa siitä, mitä hän materiaaliin toivoisi tai jos olisin tiennyt, että materiaali menee itseopiskeluun, olisin voinut tehdä siitä vielä opiskelijaystävällisemmän. Nyt jouduin koko ajan pitämään mielessäni sen, että materiaali on muuteltavissa riippuen siitä, tuleeko se luennoille vai itseopiskeluun. Mietin myös sitä, olisiko motivaationa työn tekemiseen ollut vielä korkeampi, jos työlle olisi ollut tilaaja. Motivaattorina toimi kuitenkin se, että useilta tahoilta on tullut palautetta siitä, että poliiseja tulee kouluttaa aiheesta enemmän ja koen aiheen itselleni erittäin tärkeäksi.

5.3 Käyttöönotto ja jatkosuunnitelma

Tällä hetkellä minulla ei ole varmuutta siitä, otetaanko opetusmateriaalini käyttöön. Materiaali on kuitenkin tallessa ja jaettavissa koululle heti, jos opetussuunnitelmaan tulee tilaa aiheelle. Opetusmateriaali on myös hyvin muuteltavissa riippuen siitä, kenen opetukseen se menisi.

Opinnäytetyön pohjalta voisi jatkossa lähteä työstämään esimerkiksi poliisin kenttäopasta lähisuhdeväkivaltatehtäville, tai tutkinnan huoneentaulua. Tässä työssä käytännön vinkit poliisin työhön jäivät melko pienelle, joten edellä mainituille töille voisi olla kysyntää.

Opetusmateriaalista olisi myös mahdollista työstää vielä kattavampi, jos tulisi tieto siitä kuka ja miten sitä lähdetään tulevaisuudessa opettamaan.

Koska opetusmateriaalissa esitellään vain tärkeimmät lähisuhdeväkivaltaan liittyvät asiat, olisi yksi mahdollisuus ottaa opetukseen Power Point -esityksen lisäksi opinnäytetyöni, sillä sen teoriaosuudessa aiheita on käyty vielä laajemmin läpi. Opinnäytetyö voisi toimia materiaalina, josta esimerkiksi Moodle -tenttiin haettaisiin vastauksia. Näin opiskelija saisi aiheesta vielä kattavamman kuvan.

LÄHTEET

Fagerlund, Monica 2016: Lähisuhdeväkivalta poliisin perheväkivaltatehtävillä. Tampere, Poliisiammattikorkeakoulu.

Hallituksen esitys HE 78/2010. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rikoslain 21 luvun 16 §:n muuttamisesta.

Hannus, Riitta & Mehtola, Sirkku & Natunen, Luru & Ojuri, Auli 2011: Veitsen terällä: Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Hämeenlinna, Ensi- ja turvakotien liitto ry.

HUS. 2019. Seri-tukikeskus seksuaaliväkivallan uhreille. Luettavissa: <https://www.hus.fi/sairaanhoito/sairaalat/naistenklinikka/poliklinikat/seri-tukikeskus/Sivut/default.aspx>. Luettu 3.9.2019.

Kananen, Jorma 2017: Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä, Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, Jorma 2015: Opinnäytetyön kirjoittajan opas: näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä, Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Karhuvaara, Marjatta & Kaitue, Sanna & Ruuhilahti Susanna 2013: Lähisuhdeväkivallan kartoittaminen ja siihen puuttuminen lastenvalvojan työssä. Tampere, Suomen Yliopistopaino Oy.

Maria Akatemia. 2019. Toiminta. Luettavissa: <https://www.mariaakatemia.fi/toiminta/>. Luettu 4.9.2019.

Miessakit ry. 2019. Lyömätön Linja. Luettavissa: https://www.miessakit.fi/fi/toimintamuodot/lyomaton_linja. Luettu 4.9.2019.

Miessakit ry. 2019. Väkivaltaa Kokeneet Miehet. Luettavissa: https://www.miessakit.fi/fi/toimintamuodot/vakivaltaa_kokeneet_miehet. Luettu 4.9.2019.

Monika-Liitto ry. 2019. Luettavissa: <https://monikanaiset.fi/>. Luettu 4.9.2019.

Naisten Linja. 2019. Luettavissa: <https://www.naistenlinja.fi/>. Luettu 4.9.2019.

Nettiturvakoti. 2019. Luettavissa: <https://nettiturvakoti.fi/nain-haet-apua/turvakodit/>. Luettu 4.9.2019.

Nettiturvakoti 2019. Väkivallan monet muodot. Luettavissa: <https://nettiturvakoti.fi/tunnista-vakivalta/vakivallan-monet-kasvot/#muu-perhevakivaltaan-liittyva-lainsaadanto>. Luettu 30.9.2019.

Niemi, Johanna & Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi 2017: Sukupuolistunut väkivalta: Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere, Kustannusosakeyhtiö Vastapaino.

Nollalinja. 2019. Tietoa Nollalinjasta. Luettavissa: <https://www.nollalinja.fi/tietoa-nollalinjasta/>. Luettu 3.9.2019.

Nollalinja. 2019. Turvakoti. Luettavissa: <https://www.nollalinja.fi/turvakoti/>. Luettu 3.9.2019.

OKV/1325/1/2018. Valtioneuvoston oikeuskanslerin ja apulaisoikeuskanslerin ratkaisuja

Perheväkivallan uhreille lisälomaa. Helsingin sanomat 27.7.2018, 26.

Reinboth, Susanna 2018: Antti Tuisku kertoi HS:n haastattelussa, miksi vaikenen parisuhdeväkivallasta - Iso osa tapauksista ei tule koskaan ilmi, sillä ihmiset pelkäävät viranomaisen puuttumista. Helsingin Sanomat 27.8.2018. Luettavissa: <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005804953.html>. Luettu 10.10.2019.

Rikosylikonstaapeli 2019. Helsingin poliisilaitos. Sähköpostihaastattelu 18.10.2019.

RIKU. 2019. Kenelle palvelut on tarkoitettu?. Luettavissa: <https://www.riku.fi/fi/palvelut/kenelle+palvelut+on+tarkoitettu/>. Luettu 4.9.2019

Schooley Skye. 2019. SWOT Analysis: What it is and when to use it. Luettavissa: <http://www.businessnewsdaily.com/4245-swot-analysis.html>. Luettu 19.9.2019

Suomen virallinen tilasto (SVT): Rikos- ja pakkokeinotilasto [verkkojulkaisu]. ISSN=2342-9151. Perhe- ja Lähisuhdeväkivalta 2017. Helsinki: Tilastokeskus. Luettavissa: http://www.stat.fi/til/rpk/2017/15/rpk_2017_15_2018-05-31_tie_001_fi.html. Luettu 3.10.2019.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. 2017. Lähisuhdeväkivalta. Luettavissa: <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/hyvinvointi/sukupuolistunut-vakivalta/sukupuolistuneen-vakivallan-muotoja/lahisuhdevakivalta>. Luettu 11.6.2018.

Tukikeskus Varjo. 2019. Luettavissa: <https://varjosta.fi/tukikeskus-varjo/>. Luettu 4.9.2019.

Valtiosopimus 53/2015. Valtioneuvoston asetus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta.

Vilkka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003: Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki, Tammi.

LIITE 1. Sähköpostihaastattelurunko.

Kuka olet, missä työskentelet ja mitkä ovat työtehtäväsi?

Valvonta- ja hälytystoiminta

Mitä kentällä tulisi huomioda lähisuhdeväkivalta tehtävillä?

Mitkä toimenpiteet kentällä helpottaisivat näiden tapausten tutkintaa?

Rikostorjunta

Millainen on teille yleisimmin tuleva tapaus ja miten sen tutkinta etenee alusta loppuun?

Mitkä ovat lähisuhdeväkivallan erityispiirteitä, jotka tulisi huomioda tutkinnassa?

Mitkä ovat tutkinnassa suurimpia haasteita, kun tutkittavana on lähisuhteessa tapahtunut väkivalta?

Tekeekö poliisi yhteistyötä muiden tahojen kanssa (jos tekee niin miksi ja kenen kanssa)?
Millaisen avun piiriin uhri ja epäilty ohjataan?

Onko teillä käytössä MARAK? Miten se toimii?

Mikä on oma kokemuksesi siitä, ovatko asiakkaat usein samoja? Jos ovat, niin miten tästä kierteestä päästäisiin eroon?

Onko vielä jotain mitä haluaisit kertoa työstänne?

Millaisia muita vinkkejä haluaisit antaa opiskelijoille liittyen lähisuhdeväkivaltaan?

Lähisuhdeväkivalta

Opetusmateriaali
Poliisiammattikorkeakoulun opiskelijoille

Lähisuhdeväkivallan määritelmä

- Tekijänä voi olla
 - Entinen tai nykyinen avio- tai avokumppani tai seurustelukumppani
 - Vanhempi, lapsi tai sisarus
- Ikääntyneisiin ihmisiin kohdistuva väkivalta ja esimerkiksi vammaisten ihmisten kohtaama väkivalta, voi lukeutua lähisuhdeväkivallan piiriin
 - Jos luottamuksellisessa suhteessa oleva henkilö, tekee tai jättää tekemättä jotain, mikä voi vaarantaa ikääntyneen ihmisen terveyden, hyvinvoinnin tai turvallisuuden. Samankaltainen tilanne voi olla vammaisten kohdalla, joiden arkipäiväinen selviytyminen on riippuvainen toisesta henkilöstä

Lähisuhdeväkivallan muodot

- Fyysinen väkivalta
 - Repiminen, töniminen, lyöminen, potkiminen, kuristaminen, kiinni pitäminen, liikkumisen rajoittaminen
 - Seksuaalinen väkivalta
- Henkinen väkivalta
 - Nimitelyä, vähättelyä, nöyryyttämistä, pelottelua tai alistamista
 - Rajoittaminen esimerkiksi ystävien tai perheen näkemisellä
 - Itsemurhalla uhkaaminen
 - Lapsilla uhkaaminen
- Taloudellinen väkivalta
 - Menojen seuraaminen, "viikkorahan" antaminen, kiristäminen, toisen rahojen käyttäminen omiin tarkoituksiin, työssä käymisen estäminen

Lähisuhdeväkivallan muodot

- Hengellinen väkivalta
 - Uskonnollinen ulottuvuus
 - Käännyttäminen uskontoon
 - Uskonnollisesta yhteisöstä eristämällä uhkailu
- Kunniaväkivalta
 - Tulee uskonnosta
 - Uhri saadaan käyttäytymään "sääntöjen" mukaan
- Lasten käyttäminen
 - Uhkailua lastensuojelulla ja huoltajuuden menettämällä
 - Eron jälkeen peruuttamalla lasten tapaamisia, olla palauttamatta tai palauttaa lapsi tahallaan myöhässä
- Vainoaminen
 - Usein eron jälkeen
 - Tarkkailua, seuraamista ja ei toivottuja yhteydenottoja

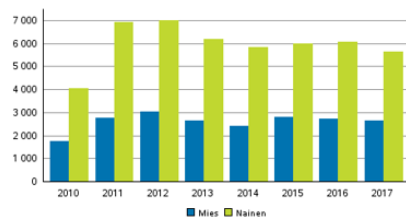

4

16.10.2019

Lähisuhdeväkivalta tilastoissa

Taulukko: Perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhrin sukupuolen mukaan vuosina 2010–2017
Suomen virallinen tilasto (SVT): Rikos- ja pakkokeinoilasto [verkkojulkaisu]
ISSN=2342-9151. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta 2017. Helsinki: Tilastokeskus. Luettavissa:
http://www.stat.fi/til/rpk/2017/15/rpk_2017_15_2018-05-31_tie_001_fi.html.

5

16.10.2019

- 2017 viranomaisten tietoon tulleiden perhe- ja lähisuhdeväkivaltarikosten uhrien määrä oli 8300
- 68,1 prosenttia uhreista oli naisia ja epäillyistä 77,8 prosenttia miehiä
- Entisten, että nykyisten avio- ja avopuolisoiden välisessä väkivallassa nainen oli uhrina hiukan yli 80 prosentissa tapauksista
- Vuonna 2017 uhreja oli noin 8300 ja heistä 1240 henkilöä oli kokenut perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa useamman kerran samana vuonna

Lähisuhdeväkivalta tilastoissa

Uhrin ja epäillyn suhde/vuosi	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Yhteensä	5 768	9 660	10 053	8 802	8 245	8 794	8 757	8 281
Epäilty uhrin vanhempi	1 393	1 876	2 311	1 862	1 799	2 315	2 274	2 212
Sisarukset	288	574	572	586	486	505	507	498
Lapsi kohdistanut vanhempansa	289	510	505	469	487	470	502	484
Puolisoiden välinen yhteensä	2 469	4 444	4 424	3 805	3 572	3 581	3 554	3 069
...Aviopuoliso	1 548	2 780	2 765	2 387	2 196	2 105	2 219	1 983
...Avopuoliso	921	1 664	1 659	1 418	1 376	1 476	1 335	1 086
Entinen aviopuoliso	530	970	920	873	830	760	843	859
Entinen avopuoliso	606	979	1 014	948	885	915	840	850
Muu samassa taloudessa asuva	193	307	307	259	186	248	237	309

Taulukko: Perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhrin 2010–2017
Suomen virallinen tilasto (SVT): Rikos- ja pakkokeinoilasto [verkkojulkaisu]
ISSN=2342-9151. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta 2017. Helsinki: Tilastokeskus. Luettavissa:
http://www.stat.fi/til/rpk/2017/15/rpk_2017_15_2018-05-31_tie_001_fi.html.

6

16.10.2019

- Henkirikosten yrityksissä ja törkeistä pahoinpitelyistä noin puolet kohdistui miehiin
- Tilanteissa, joissa mies oli uhrina, oli epäillyistä puolet miehiä
- Naisiin kohdistuvissa törkeissä pahoinpitelyissä ja henkirikosten yrityksissä oli epäiltynä mies vajaassa 90 prosentissa
- Vuonna 2017 henkirikoksen yrityksiä ja törkeitä pahoinpitelyitä oli 253, joista 135 kohdistui miehiin

Istanbulin sopimus (Valtiosopimus 53/2015)

- Istanbulin sopimus on Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi
- Sopimus hyväksyttiin vuonna 2011 ja Suomessa asetus astui voimaan 1.8.2015
- Sopimus sisältää erilaisia velvoitteita, joilla suojellaan väkivallan uhreja ja yritetään saattaa väkivallan tekijä rikosoikeudelliseen vastuuseen
- Sopimus veloittaa sopimusmaita esimerkiksi:
 - Ottamaan käyttöön 24/7 toimiva auttava puhelin, josta saa ilmaiseksi ja luottamuksellisesti neuvoa perheenjäseniin ja naisiin kohdistuvasta väkivallasta
 - Järjestää riittävä määrä turvakoteja, jotka ovat helposti saavutettavissa
 - Järjestämään tukikeskuksen raiskatuille tai seksuaalista väkivaltaa kokeneille. Samasta paikasta tulee saada laaja-alaiset palvelut, eli oikeustieteelliset tutkimukset, terapiaa, neuvontaa ja traumatukea
 - Tunnusmerkkinä seksuaalirikoksissa tulisi olla suostumuksen puute

7

16.10.2019

Lähisuhdeväkivalta ja lainsäädäntö

- Lähisuhdeväkivallan osalta oleellimmat lainkohdat löytyvät rikoslain (19.12.1889/39) 21. luvusta ja sieltä erityisesti pahoinpitelyrikokset
- Lisäksi kysymykseen voi tulla rikoslain 20. luvun seksuaalirikokset, 24. luvun yksityisyyden, rauhan ja kunnianloukkaamiset, sekä esimerkiksi jotkin 25. luvun vapautteen kohdistuvista rikoksista
- Lähisuhdeväkivaltatilanteissa poliisin puuttumisvelvollisuus voi tulla myös sosiaalihuoltolain (1301/2014) 35 §:n kautta
 - Ilmoitusvelvollisuus sosiaalihuollolle
- Lisäksi poliisin puuttumisvelvollisuus voi tulla lastensuojelulain (417/2007) 25 § (12.2.2010/88) kautta
 - Ilmoitusvelvollisuus sosiaalihuollolle

8

16.10.2019

Väkivallan kierre

Kuvio: Nettiturvakoti 2019. Väkivallan monet muodot. Luettavissa: <https://nettiturvakoti.fi/tunnista-vaikvalta/vakivallan-monet-kasvot/#muu-perhevakivaltaan-liittyva-lainsaadanto>.

9

16.10.2019

- Jännityksen kasvaminen
 - Riitelyä, erimielisyyksiä, asioita ei käsitellä
- Väkivaltatilanne, eli niin sanottu "räjähdyt"
 - Fyysinen pahoinpitely
- Anteeksipyytely
 - Tekijä katu, selittelee, vähättelee, pyydetään anteeksi ja annetaan anteeksi
- Rauhallinen vaihe, eli kuherruskuukausi
 - Usko siihen, että asiat muuttuvat

Miksi uhri ei hae apua?

- **Sisäiset esteet**
 - Uhrin asenteet, tunteet ja toiveet, pelko yksinäjämisestä, häpeä, itsesyytökset, väkivallan vähättely
 - Rakkauden tunne tekijää kohtaan, uhri haluaa ymmärtää tekijää ja varjella suhdetta väkivallasta huolimatta, usko siihen että asiat muuttuvat
 - Uhrin huoli omasta ja/tai lasten turvallisuudesta, jos väkivallan tekijä saa tietää uhrin hakeneen apua
 - Väkivaltaa pidetään normaalina osana perhe-elämää tai pysyvää parisuhdetta niin suurena ihanteena, että sitä ei haluta rikkoa
- **Ulkoiset esteet**
 - Väkivallantekijä kieltää kertomasta muille, uhkailee uhrin ja hänen läheisiään
 - Väkivallantekijä uhkailee itsemurhalla
 - Kielteiset kokemukset aiemmista viranomaisten kohtaamisista
 - Pelko lastensuojelun tulemisesta mukaan
 - Eryityisesti maahanmuuttajataustaisilla naisilla esteinä kielitaidottomuus, tiedonpuute palveluista ja oikeuksista, sosiaalinen eristäytyminen, ajatus, että heidän kulttuuriaan ei ymmärretä, vahvasti vaikuttavat perhearvot, taloudellinen riippuvuus tekijästä

10

16.10.2019

Auttamispalvelut

- Apua saa sekä kuntien tarjoamista palveluista, kuten myös kolmannen sektorin, eli järjestöjen palveluista
- Järjestöjen palveluiden saatavuus kuitenkin vaihtelee jonkin verran eri puolilla Suomea
- Auttamispalvelut ovat tärkeitä, jotta väkivaltaa kokenut saisi kaiken tarvitsemansa avun väkivallasta selviytymiseen
- Väkivallantekijän saattaminen avun piiriin on tärkeää siksi, että tekijän hyvinvoinnin lisääntyminen ja vastuun ottaminen omasta toiminnasta lisää väkivallattomuutta
- Molempien osapuolien saattaminen yhtäaikaaisesti avun piiriin mahdollistaa väkivallan kierteen katkeamisen

11

16.10.2019

Auttamispalvelut

- **Turvakodit**
 - Turvakotiin voi mennä, jos on kokenut perheessä tai suhteessa väkivaltaa, tai väkivallan uhka on ilmeinen
 - Turvakoti on aina ilmainen, henkilö voi valita mihin kaupunkiin menee, eikä sinne tarvitse erillistä lähetettä
 - Ikää tai sukupuolta ei ole määritetty, vaan se on tarkoitettu kaikille
 - Kriisitukea ja apua myös lapsille
- **Nettiturvakoti**
 - Tietoa väkivaltaa käyttäneille, sitä kokeneille ja heidän läheisilleen
 - Oma osio väkivallalle altistuneille lapsille ja nuorille
 - Chat
- **Nollalinja**
 - Maksuton valtakunnallinen puhelinpalvelu ihmisille, jotka ovat läheisessä suhteessa kokeneet väkivaltaa tai väkivallan uhkaa
 - Myös viranomaiset, ammatillaiset ja väkivaltaa kokeneiden läheiset voivat soittaa, jos tarvitsevat neuvoja
- **Rikosuhripäivystys**
 - Auttava puhelin, juristin puhelinneuvonta ja chat (palvelut ovat asiakkaille ilmaisia)
 - Apua ja neuvoa saavat niin rikoksen uhrin, todistajat, läheiset, kuin myös viranomaiset ja ammatillaiset
 - Viranomaiset, kuten poliisi voivat välittää asiakkaan suostumuksella tämän yhteyshenkilön Rikosuhripäivystykseen, jolloin ovat yhteydessä asiakkaaseen
 - Apua ja vastauksia koskien esitutkintaan, oikeudenkäyntiä ja esimerkiksi lähestymiskielon hakemista
 - Tarjoaa tukihenkilöitä oikeudenkäyntiin ja poliisihaastatteluihin

12

16.10.2019

Auttamispalvelut

- SERI-keskus
 - Voi hakeutua seksuaalista väkivaltaa kohdanneet yli 16-vuotiaat riippumatta sukupuolesta
 - Löytty tällä hetkellä Helsingistä, Tampereelta ja Turusta
 - Näytteenotot ja tutkimukset, psyykkistä tukea, tietoa kolmannen sektorin toimijoista ja tukea jopa oikeusprosessin aluille panemiseen
- Tukikeskus Varjo
 - Auttaa ihmisiä tilanteissa, joissa ex-kumppani vainooa eron jälkeen
 - Apua vainon kaikille osapuolille
- Naisten Linja
 - Neuvoo ja tukea naisille ja tytöille, jotka ovat kokeneet väkivaltaa, tai ovat huolestuneita siitä
- Monika-Naiset Liitto ry
 - Tarkoituksena on edistää maahanmuuttajataustaisten naisten tasa-arvoa ja ennaltaehkäistä maahanmuuttajanaisiin kohdistuvaa väkivaltaa
 - Apua saa arabiksi, englanniksi ja venäjäksi
- Miessakit ry Väkivaltaa kokeneet miehet ja Lyömätön Linja
 - Ilmaista keskusteluapua sähköpostitse, puhelimitse ja kasvokkain miehille, jotka ovat kokeneet fyysistä tai henkistä väkivaltaa
 - Lyömättömään Linjaan voivat hakeutua miehet, jotka ovat käyttäneet tai pelkäävät käyttävänsä fyysistä tai henkistä väkivaltaa kumppania, lasta tai läheistä kohtaan
- Maria Akatemia
 - Apua naisille, jotka ovat huolissaan omista väkivallan tai vihan tunteista tai väkivaltaisesta käyttäytymisestä
 - Keijun varjo -toiminta, joka on suunnattu 15-28-vuotiaille tytöille ja naisille

13

16.10.2019

Vinkkejä ensipartiolle

- Muista, että lähisuhteessa tapahtunut lieväkin pahoinpitely on virallisen syytteen alainen rikos ja siitä tulee kirjata rikosilmoitus
- Tapahtumapaikalla puhuta osapuolet erillään toisistaan, jotta molemmilla on mahdollisuus puhua
 - Varmista että tämä käy ilmi ilmoituksesta
- Ohjaa jo tapahtumapaikalla avun piiriin
 - Kysy saako tiedot välittää Rikosuhripäivystykseen, jolloin asiakkaalla on mahdollisuus saada apua ja tukihenkilö jo ennen prosessin alkamista
 - Kerro asiakkaalle turvakodeista, niiden maksuttomuudesta ja mahdollisuudesta ottaa lapset mukaan
- Mikäli on alaikäisiä lapsia, tee lastensuojeluilmoitus
- Muista merkitä kaikki tekemäsi toimenpiteet esimerkiksi tutkintamuistioon
- Ensipartion tekemä ilmoitus ja dokumentointi korostuu näissä tapauksissa, koska usein osapuolet eivät ole halukkaita selvittämään asiaa myöhemmin
- Ensipartion toiminta ja sen herättämä luottamus vaikuttaa suoraan siihen, kuinka halukas asiakas on myöhemmin selvittämään tapahtumia. Vaikka ilmoitustiedot olisivat hatarat, voi luottamuksen avulla aueta vuosia kestäneitä "perhehelvetejä"

14

16.10.2019

Lähteet

- HUS. 2019. Seri-tukikeskus seksuaaliväkivallan uhreille. Luettavissa: <https://www.hus.fi/sairaanhoito/sairaalat/naistenklinikka/poliklinikat/seri-tukikeskus/Sivut/default.aspx>. Luettu 3.9.2019.
- Karhuvaara, Marjatta & Kaitue, Sanna & Ruuhilahti Susanna 2013: Lähisuhteiden väkivallan kartoittaminen ja siihen puuttuminen lastenvalvojan työssä. Tampere, Suomen Yliopistopaino Oy.
- Maria Akatemia. 2019. Toiminta. Luettavissa: <https://www.mariaakatemia.fi/toiminta/>. Luettu 4.9.2019.
- Miessakit ry. 2019. Lyömätön Linja. Luettavissa: https://www.mieesakit.fi/fi/toimintamuodot/lyomaton_linja. Luettu 4.9.2019.
- Miessakit ry. 2019. Väkivaltaa Kokeneet Miehet. Luettavissa: https://www.mieesakit.fi/fi/toimintamuodot/vakivaltaa_kokeneet_miehet. Luettu 4.9.2019.
- Monika-Liitto ry. 2019. Luettavissa: <https://monikanaiset.fi/>. Luettu 4.9.2019.
- Naisten Linja. 2019. Luettavissa: <https://www.naistenlinja.fi/>. Luettu 4.9.2019.
- Nettiturvakoti. 2019. Luettavissa: <https://nettiturvakoti.fi/nain-haet-apua/turvakodit/>. Luettu 4.9.2019.
- Nettiturvakoti 2019. Väkivallan monet muodot. Luettavissa: <https://nettiturvakoti.fi/tunnista-vakivalta/vakivallan-monet-kasvot/#muu-perhevakivaltaan-liittyva-lainsaadanto>. Luettu 30.9.2019.
- Niemi, Johanna & Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi 2017: Sukupuolistunut väkivalta: Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere, Kustannusosaakeyhtiö Vastapaino.

15

16.10.2019

Lähteet

- Nollalinja. 2019. Tietoa Nollalinjasta. Luettavissa: <https://www.nollalinja.fi/tietoa-nollalinjasta/>. Luettu 3.9.2019.
- Nollalinja. 2019. Turvakoti. Luettavissa: <https://www.nollalinja.fi/turvakoti/>. Luettu 3.9.2019.
- Perheväkivallan uhreille lisälomaa. Helsingin sanomat 27.7.2018, 26.
- Rikosyliikonstaapeli 2019. Helsingin poliisilaitos. Sähköpostihaastattelu 18.10.2019.
- RIKU. 2019. Kenelle palvelut on tarkoitettu?. Luettavissa: <https://www.riku.fi/fi/palvelut/kenelle+palvelut+on+tarkoitettu/>. Luettu 4.9.2019
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Rikos- ja pakkokeinotilasto [verkkajulkaisu]. ISSN=2342-9151. Perhe- Ja Lähisuhdeväkivalta 2017. Helsinki: Tilastokeskus. Luettavissa: http://www.stat.fi/til/rpk/2017/15/rpk_2017_15_2018-05-31_tie_001_fi.html. Luettu 3.10.2019.
- Terveystieteiden tutkimuskeskus. 2017. Lähisuhdeväkivalta. Luettavissa: <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/hyvinvointi/sukupuolistunut-vakivalta/sukupuolistuneen-vakivallan-muotoja/lahisuhdevakivalta>. Luettu 11.6.2018.
- Tukikeskus Varjo. 2019. Luettavissa: <https://varjosta.fi/tukikeskus-varjo/>. Luettu 4.9.2019.
- Valtiosopimus 53/2015. Valtioneuvoston asetus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta.

Kiitos